



SITGES FESTA MAJOR

**PROTOCOL DE LA FESTA MAJOR EN HONOR
A SANT BARTOMEU I SANTA TECLA**

ANNEX 1

FITXES INFORMATIVES DELS BALLS, DELS ENTREMESOS
I DE LA IMATGERIA FESTIVA

ACTUALITZACIÓ 2019

Consell del Patrimoni Festiu de la Festa Major de Sitges

SUMARI

- A. ELS GEGANTS DE LA VILA (VELLS) p. 3**
- B. ELS GEGANTS DE LA VILA (NOUS) p. 4**
- C. ELS GEGANTS MOROS p. 5**
- D. ELS GEGANTS AMERICANOS p. 7**
- E. ELS CABEÇUTS p. 8**
- F. LA FERA FOGUERA (EL DRAC) p. 10**
- G. L'ÀLIGA p. 12**
- H. EL BALL DE DIABLES p. 13**
- I. EL BALL DE BASTONS p. 24**
- J. EL BALL DE GITANES p. 26**
- K. EL BALL DE PASTORETS p. 35**
- L. EL BALL DE CERCOLETS p. 39**
- M. EL BALL DE PANDERETES p. 44**
- N. EL BALL DE CINTES p. 45**
- O. LA MOIXIGANGA p. 46**
- P. COLLA JOVE DE CASTELLERS DE SITGES p. 48**

ANNEX 1

1. Fitxes informatives dels balls, dels entremesos i de la imatgeria festiva

ELS GEGANTS DE LA VILA (VELLS)

DADES GENERALS

Nom: Els Gegants de la vila (vells)

Any d'aparició: 1897

Autor: dissenyats per Lluís Labarta i Grañé i construïts per Eusebi Vidal Cost

Mides: 4,55 m i 113 quilos el gegant i 4,45 m i 104 quilos la geganta

Nom del gegant: Jaume I, el Conqueridor

Nom de la geganta: no en té oficialment

Noms populars: Bartomeu i Montserrat i/o Tecla, Gegants cristians i Gegants vells

Colla: Ajuntament de Sitges

Àmbit: Imatgeria festiva

DESCRIPCIÓ

El 30 de juny de 1897, l'Ajuntament acordà designar una comissió de senyores per a responsabilitzar-se de la remodelació dels gegants (aleshores eren els Gegants Moros d'en Querol). Com que aquesta remodelació es va veure impossible, la comissió va optar per la construcció d'uns nous gegants a contra rellotge. *El Eco de Sitges* del 29 d'agost del mateix any recull la crònica de la instauració d'aquesta comissió i de l'assignació com a encarregats de la seva construcció i confecció dels vestits un grup d'industrials. Es van triar com a artistes responsables dels gegants: Eusebi Vidal Cost (escenògraf), Joan Marsal i Brunet (industrial i polític sitgetà, expert en el treball de la fusta), Santaliestra (dissenyador de vestits per a obres teatrals), la Casa Solà (l'ornamentació i els brodats) i Lluís Labarta i Grañé (disseny dels figurins). La roba dels vestits es va comprar a la casa de Baldomero Sellarés i aquests vestits es van confeccionar als tallers de l'empresari Ignasi Elies.

Tot i que en un primer moment tenien alguns defectes que foren polits durant els anys posteriors, la vigília de la Festa Major de 1897, seguint el programa d'actes d'aquell any, van sortir els nous gegants. A la tarda del 23 d'agost, participaren en la inauguració de les primeres cases per a obrers construïdes als terrenys de Terracavada, a partir de la iniciativa de Josep Soler i Cartró. Els nous gegants van fer un primer trajecte curt: de la plaça de l'Ajuntament fins als mencionats terrenys, passant pel carrer Major, el Cap de la Vila i el carrer de sant Francesc. Degut a l'excessiu pes, els nous gegants no els podia aixecar ningú, fins que va arribar en Mestret i els va dur ell sol. Primer el gegant fins el Cap de la Vila, després va dur la geganta fins al seu costat, va tornar a agafar el gegant fins a Terracavada i va tornar a buscar la geganta per a dur-la fins allí. Veient aquesta proesa, van afegir-se a en Mestret altres geganters.

Els Gegants vells van rebre dos guardons importants l'any 1902. Aquell any, l'Ajuntament de la vila va rebre del de Barcelona la invitació a participar a les Festes de la Mercè i al Concurs de Gegants, Nans i Monstres. El jurat els va concedir una medalla d'argent i un diploma d'honor pel seu vestuari i una medalla de plata per la millor presència.

Anaren passant els anys i els gegants de finals del segle XIX començaven a acusar el pas del temps, els cops de les caigudes i el desgast natural dels materials amb què estaven fets. La suma de tots aquests inconvenients va fer adoptar al Regidor d'esports i President de la Comissió de Festes del moment, Frederic Montornés i Pino, la mesura de construir uns gegants nous que fossin una còpia dels anteriors, però amb menys pes. Són els coneguts com a Gegants nous.

Amb tot, l'any 1981, gràcies a una subscripció popular promoguda pels geganters Llorenç Baqués Nicolàs i Josep V. Pujol, es van recuperar els Gegants vells. Van tornar a sortir al carrer, restaurats i amb uns vestits nous per a diferenciar-los dels vestits dels Gegants nous. El del gegant consistia en: vestit daurat amb un escut al pit reproduint les quatre barres i l'escut de Sitges, capa blau marí ribetejada d'ermeni blanc, estora i canalleres de color vermell amb ornaments daurats, ceptre i espasa. El de la geganta consistia en: vestit de color grana, capa verda ribetejada d'ermeni i estora blava amb ornaments blancs i vermells.

De llavors ençà, els Gegants vells han anar sortint al carrer de forma intermitent.

El 25 de maig de 1997, van celebrar els seus primers cent anys d'història amb una trobada de gegants centenaris. Aquell mateix any, es va editar *l'Auca del Centenari dels Gegants de Sitges (1897-1997)*. Amb motiu d'aquesta celebració, l'Ajuntament va aprovar al Ple Municipal del 3 de juny de 1996, la creació d'un carrer amb el nom de carrer dels Gegants de Sitges, situat al sector de les Cases Noves.

TONADES I ACOMPANYAMENT MUSICAL

Les músiques dels gegants es toquen amb gralla. Ballen especialment: valsos, pasdobles, xotis, polques, masurques, sardanes i músiques i ritmes de moda.

INDUMENTÀRIA

El gegant vell encarna la figura de Jaume I el Conqueridor, llueix una corona comtal ornamentada amb pedres de diferents colors, un ceptre representant el Regne de Catalunya i Aragó, que du a la mà dreta recolzat a l'espatlla, i una espasa de guerrer, que subjecta amb l'esquerra, on també hi porta un anell. Actualment, vesteix túnica brodada de color gris i capa de vellut color carmí. Du, també, un cinturó, canalleres i estora negres brodats amb or. Les mànigues interiors del vestit són de color blanc.

La geganta simbolitza una dama de la seva època, i porta una diadema de metall al cap amb el cabell recollit en una mitena daurada. Porta també un collaret i unes arracades a conjunt. Amb la mà dreta es subjecta la màniga i amb l'esquerra du un ram de flors. El vestit, cenyit a la cintura és de color malva i totalment llis. El complementen un coll i una estora de color negre amb brodats de color groc, amb una sanefa central de vellut carmí, ribetejada i amb flors de quatre pètals brodades, les mànigues són de color blanc, de vel de tergal fi. Tot va cenyit a la cintura amb un cinturó negre ornamentat amb perles blanques.

Aquests vestits són una recreació dels que l'artista sitgetà Artur Carbonell va dissenyar el 1955, inspirant-se en l'estil del segle XV, els quals foren confeccionats per les modistes del taller La Maragda.

Quan els Gegants vells s'estrenaren el 1897, se sap que gegant duia un vestit verd amb capa grana rivetada d'ermini i un cinturó daurat amb pedreries. Segons les fotografies que es conserven, la geganta duia un vestit clar amb ratlles verticals més fosques cenyit a la cintura. Durant el període comprès entre 1897 i 1955, l'aspecte del gegant canvià molt poc. En canvi, la geganta va dur almenys dos vestits diferents a l'original. Una d'aquestes substitucions es dugué a terme cap a 1920.

La colla de geganters vesteix pantalons i polo blancs i faixa negra. Al polo hi duen brodat l'escut de la colla.

ELS GEGANTS DE LA VILA (NOUS)

DADES GENERALS

Nom: Els Gegants de la vila (nous)

Any d'aparició: 1975

Autor: El Ingenio (Barcelona), prenent com a model els Gegants de la vila (vells)

Mides: 4,55 m el gegant i 4,50 m la geganta. Ambdós pesen uns 80 quilos

Nom del gegant: Jaume I, el Conqueridor

Nom de la geganta: no en té oficialment

Noms populars: Jordi i Maria Rosa, Gegants nous i Gegants cristians

Colla: Ajuntament de Sitges

Àmbit: Imatgeria festiva

DESCRIPCIÓ

A mitjans de la dècada de 1970, els Gegants Vells, de finals del segle XIX, començaven a acusar el pas del temps, els cops de les caigudes i el desgast natural dels materials en que estaven fets. La suma de tots aquests agreujants va fer adoptar al Regidor d'esports i President de la Comissió de Festes del moment, Frederic Montornés i Pino, la mesura de construir uns gegants nous que fossin una còpia dels anteriors, però amb menys pes. La reproducció dels Gegants Vells i dels seus vestits es va fer l'any 1975, a El Ingenio, prenent com a model i motlle els bustos dels mateixos gegants.

L'estil dels vestits va seguir l'estètica que l'Artur Carbonell va dissenyar el 1955. Un article de Rafel Casanova a *El Eco de Sitges* del 8 de juny de 1975, relata la presentació dels nous gegants als poble de Sitges. Fou el dia 25 de maig del mateix any i amb motiu de les Festes de Corpus Christi. Abans de la cercavila, les dues parelles de gegants foren exposades a l'Ajuntament, essent motiu de diverses opinions per part dels curiosos que s'hi van acostar. El parer general va ser que els nous gegants no aconseguien reproduir exactament la majestuositat dels seus predecessors. De tota manera, quan a dos quarts de vuit del vespre de la vigília de Corpus van començar a ballar pels carrers de Sitges acompanyats dels Gegants Americanos i dels Gegants d'en Montornés, fins el Cap de la Vila, els sitgetans, no es van poder resistir a l'encant dels gegants i ràpidament van acollir aquesta nova parella, no oblidant però els vells gegants, que durant tantes i tantes festes s'havien acompanyat mútuament.

TONADES I ACOMPANYAMENT MUSICAL

Les músiques dels gegants es toquen amb gralla. Ballen especialment: valsos, pasdobles, xotis, polques, masurques, sardanes i músiques i ritmes de moda.

INDUMENTÀRIA

El gegant nou, igual que el vell, encarna la figura de Jaume I el Conqueridor, llueix una corona comtal ornamentada amb pedres de diferents colors, un ceptre representant el Regne de Catalunya i Aragó, que du a la mà dreta recolzat a l'espatlla i una espasa de guerrer, que subjecta amb l'esquerra, on també hi porta un anell. Actualment, vesteix túnica de color blau fosc, amb brodats de color gris, o verd clar, amb brodats d'un altre to de verd, i capa de vellut color carmí. Du, també, un cinturó, canalleres i estora negres brodats amb or. Les mànigues interiors del vestit són de color blanc.

La geganta nova, igual que la vella, simbolitza una dama de la seva època, i normalment va pentinada segons la moda del moment. Porta també un collaret i unes arracades a conjunt. Amb la mà dreta es subjecta la màniga i amb l'esquerra du un ram de flors. El vestit, cenyit a la cintura és de color vermell o rosa clar i totalment llis. El complementen un coll i una estora de color negre amb brodats de color groc, amb una sanefa central de vellut carmí, ribetejada i amb flors de quatre pètals brodades, les mànigues són de color blanc, de vel de tergal fi. Tot va cenyit a la cintura amb un cinturó negre ornamentat amb perles blanques.

L'estil dels vestits segueix l'estètica que l'Artur Carbonell va dissenyar el 1955 i que ja es va seguir per a confeccionar-los els vestits de l'any de la seva construcció, el 1975. Aleshores, el gegant nou duia el vestit verd i la geganta nova el vestit d'un to rosat clar; la resta del vestuari era igual que ara.

Els vestits que duen actualment foren confeccionats l'any 2002, l'únic element que el gegant nou no porta és una capa de color blau marí.

La colla de geganters vesteix pantalons i polo blancs i faixa negra. Al polo hi duen brodat l'escut de la colla.

ELS GEGANTS MOROS

DADES GENERALS

Nom: Els Gegants moros

Any d'aparició: 1979

Autor: diversos membres de l'Agrupació de Balls Populars de Sitges

Mides: 4,20m el gegant i 4,10m la geganta. Ambdós pesen uns 80 quilos

Nom del gegant: Fa-luch

Nom de la geganta: La-hia

Colla: Agrupació de Balls Populars de Sitges

Àmbit: Imatgeria festiva

DESCRIPCIÓ

La documentació disponible sobre els primers gegants moros que hi hagué a Sitges ens revela que foren bastits i regalats al municipi pels germans Joaquim i Joan de Querol i Cabanyes el 1845. Aquests gegants, coneguts popularment com els Gegants Moros d'en Querol, formaven part de la processó

de Corpus Christi i participaven en la Festa Major de la vila. Van sortir de manera continuada fins l'any 1897. D'aleshores a 1919, any de la seva darrera aparició pública, la presència d'aquests gegants en els actes festius de la vila fou intermitent. Se sap que, entre 1920 i 1922, aquests gegants foren adquirits per Josep Robert i Soler i des de llavors se'ls perd el rastre. Joan Amades, al seu llibre *Gegants, nans i altres entremesos*, esmenta que aquests gegants, en el moment de l'edició de l'obra, estaven en mans de Josep Robert i Mestre, fill de l'anterior. Segons Joan Josep Rocha i Serra, Robert i Mestre encara els conservava l'any 1946.

Durant les festes de Santa Tecla de 1978, els responsables de l'Agrupació de Balls Populars es plantegen la possibilitat de recrear els Gegants Moros d'en Querol. En el moment de materialitzar aquesta iniciativa calia esmerçar-se en reproduir de la manera més fidel possible «els primitius gegants de la vila».

Un equip de persones vinculades a l'associació, amb la col·laboració de diversos socis, va responsabilitzar-se de la recreació: Agustí Albors i Soler (modelatge i encarregat del projecte), Genís Muntaner i Estivill (originals en poliester), Josep Artigas i Serveto i Josep M. Artigas i Ibáñez (molltes de guix), Glòria Argenter i Ibáñez (confecció dels vestits) i Jofre Vilà (pintar-los). Isidre Baqués i Alari fou el primer cap de colla de la nova parella de gegants moros, els quals es van construir al magatzem de Joan Pros i Borràs, situat al carrer de santa Bàrbara.

La presentació en societat dels Gegants moros fou el 22 d'agost de 1979 i va girar al voltant de dos eixos principals: els Amics dels Gegants i la Comissió de benvinguda. Els actes centrals de la seva arribada foren tres: la sortida del Mauritània Exprés, el desembalatge dels gegants i la comitiva fins a la Casa de la vila.

Quadre padrins els donaren els noms escollits. El nom triat per al gegant fou el de Fa-luch i per a la geganta el de La-hia. Els padrins del gegant van ser: Núria Bosch Viñas i Ramon Planas Saltó i els de la geganta: Anna Maria Garcia Martín i Jordi Subirana Garcia.

TONADES I ACOMPANYAMENT MUSICAL

Les músiques dels gegants es toquen amb gralla. Ballen especialment: valsos, pasdobles, xotis, polques, masurques, sardanes i músiques i ritmes de moda.

INDUMENTÀRIA

Els vestits originals dels Gegants moros construïts el 1979 eren els següents: ell vestia una túnica de color gris clar i una capa amb mànigues amb ornamentacions en tons marrons i daurats. A la cintura hi duia cenyida una faixa vermella complementada amb una xarxa grisa i daurada. El cap era cobert amb un turbant blanc i vermell. Mentre que la mà esquerra li quedava lliure, a la dreta hi duia un ceptre amb l'escut de Sitges en relleu. Ella lluïa un vestit blanc i, sobreposades, una faldilla i una capa de tonalitats marrons i vermelles. Estaven estampades amb motius florals i ribetejades amb una sanefa daurada. A la mà dreta hi duia un ram de flors i el cap li quedava al descobert. Actualment, d'aquests elements només en queda el ceptre del gegant, ja que posteriors restauracions (per a millorar-ne l'equilibri i la tonalitat de la pell) i canvis de vestuari han substituït parts originals de l'estructura dels gegants, deteriorades pel pas del temps i el desgast de l'ús.

El 1990, Lali Martí i Carme Comas confeccionaren uns vestits nous, els quals foren estrenats durant aquella Festa Major.

El gegant moro vestia túnica blanca i capa amb mànigues de color verd fosc ribetejada d'ermeni blanc i negre. Cenyia la túnica una faixa de color marró clar, amb ribets daurats i uns serrells, també daurats, que en pengen. Duia turbant de color blanc i verd, amb plomes, també blanques i verdes. Decoraven diferents parts del vestuari ornaments de pedreria. Mentre que la mà esquerra li quedava lliure, a la dreta hi duia el ceptre amb l'escut de Sitges en relleu.

La geganta mora duia, també, túnica blanca i una mena d'armilla ampla de color marró clar, ornamentada amb pedreries. A la cintura hi duia cenyida una faixa, també de color marró clar i ornamentada de la mateixa manera. El turbant que portava era de color blanc amb plomes negres. Com a complements duia un mocador a la mà esquerra, un ram de flors a la dreta i collaret i arracades a conjunt. Actualment, de forma esporàdica, encara surten amb aquests vestits.

L'any 2008 es confegí el vestuari que duen avui, dissenyat per Carme Comas i Mercè Mercadé. Ell vesteix una túnica de color clar amb estampats granats i daurats, cenyida amb una faixa de color grana ribetejada i ornamentada amb passamaneries daurades. Al damunt hi du una capa amb mànigues del mateix color que la faixa, ribetejada també amb passamaneria daurada. Al cap hi du un turbant de la

mateixa roba que la túnica, coronat amb un casquet de metall daurat i una mitja lluna. Al pit hi ostenta un medalló de marroquineria. A la mà dreta hi sustenta el ceptre amb l'escut de Sitges en relleu. Ella du un vestit clar cenyit amb un faixí decorat amb passamaneria. Damunt vesteix una armilla ampla i llarga de color terrós, amb ribet daurat i mànigues de tul acabades amb punys ornamentats amb passamaneria. Decoren diferents parts del vestuari ornaments de pedreria. Al cap no hi du cap turbant ni ornament fix, a excepció dels complements que poden acompanyar, en un moment determinat, el pentinat. Com a complements du un mocador a la mà esquerra, un ram de flors a la dreta i collaret i arracades a conjunt.

Els geganters vesteixen pantalons blancs, faixa negra i camisa blau cel. A la camisa, hi duen brodat l'escut de l'Agrupació de Balls Populars de Sitges.

ELS GEGANTS AMERICANOS

DADES GENERALS

Nom: Els Gegants americanos

Any d'aparició: 1965

Autor: disseny de Llorenç Picas i Cardó, amb la col·laboració de Josep Muntañola. Construïts a El Ingenio (Barcelona)

Mides: 2,53m i 30 quilos, la geganta, i 2,23m i 28 quilos, el gegant (que només és de mig cos)

Nom del gegant: no en té oficialment

Nom de la geganta: no en té oficialment

Noms populars: cubanos, cubanitos, cubanito i cubanita, Panxito i Panxita

Colla: Ajuntament de Sitges

Àmbit: Imatgeria festiva

DESCRIPCIÓ

Els Gegants americanos presenten dues peculiaritats; d'una banda, tenen una simbologia estrictament local i, de l'altra, l'empresa Pepsi-Cola –gràcies a la mediació de Josep Mirabent i Magrans– va finançar una part de la seva construcció.

Aquests gegants foren bastits, per iniciativa de Samuel Barrachina i Esquiú, amb la voluntat de representar «los americanos o 'indianos' a su regreso de América, estampa clásica de un Sitges no muy lejano». Es tractava, com ens manifestà Jacint Picas i Cardó al programa de la Festa Major de 1965, d'«elevator a la categoría de gigantes [...] a la generación de americanos ochocentistas».

La figura de l'americano ve representada pels sitgetans que, encara infants, s'havien traslladat a Cuba o Puerto Rico, on hi passaren molts anys treballant i estalviant pesos. Finalment, tornaven a Sitges a descansar i passar els darrers anys de la seva vida.

Els Gegants americanos es construïren a El Ingenio, taller especialitzat en imatgeria, situat al carrer d'en Rauric, a Barcelona. El disseny, però, va ser de Llorenç Picas i Cardó (industrial de la pell i artista), qui va comptar amb la col·laboració de Josep Muntañola.

Popularment, es diu que l'Antoni Morató i Ballesteros inspirà les faccions del gegant i una anònima fadrina, que Samuel Barrachina havia vist en una fotografia, les de la geganta.

La presentació en societat dels Gegants americanos es va celebrar el diumenge 22 d'agost de 1965 i constà de diferents actes (una festa infantil, una cercavila pel poble, el bateig i el lliurament dels gegants al municipi).

TONADES I ACOMPANYAMENT MUSICAL

Les músiques dels gegants es toquen amb gralla. Ballen especialment: valsos, pasdobles, xotis, polques, masurques, sardanes i músiques i ritmes de moda.

INDUMENTÀRIA

Actualment, la fesomia d'aquests gegants és similar a l'originària, tot i que hi ha hagut canvis considerables en el vestit de la geganta, especialment arran de l'acurada operació de restauració i millora a la qual foren sotmesos l'any 1999. Els vestits actuals són del 2015.

La geganta llueix un vestit que s'inspira en el que duia el 1999, el qual era una rèplica del d'una de les nines de la col·lecció Lola Anglada, que hi ha al Museu Romàntic de Sitges. La faldilla és de color vi o bordeu, la qual du cosida a la part inferior una veta en forma de ziga-zaga, com a ribetejat, de color crema. El cosset és de color rosa i du unes blondes blanques a la part inferior, a les mànigues curtes i al voltant de l'escot. Al centre del cosset hi ha cosides tres cintes en forma de flor, del mateix color que la faldilla i fixades amb un botó de la mateixa tonalitat. El cosset va fixat a la cintura amb un llaç de blonda blanca, lligat a l'esquena i li cau pel damunt del *polisson*. Com a complements du un collar de perles blanques amb unes arracades a conjunt, un barret blanc engalanat amb flors de roba del mateix color que la faldilla i el cosset, uns guants de blonda blanca llargs fins al colze i un mocador blanc a la mà esquerra. Normalment, a la dreia hi du un ram de flors o una ombrel·la.

El gegant vesteix americana blanca amb franges primes de color blau mariner i amb la vora folrada de veta blava. Du un mocador blanc a la butxaca. La camisa és de color blanc, a l'estil americà, amb un llaç blau al coll. Com a complements du una armilla de color vi o bordeu amb botons daurats, un rellotge de butxaca, un bastó de canya i un anell a la mà esquerra i un cigar havà a la dreia. Du també un barret de palla, de copa baixa, amb una franja de roba negra. Els pantalons, que són els de la gegantera, són del mateix color i roba que l'americana. Al cabell se li afegí una cua, recollida amb un llaç negre, la qual contrasta amb el bigoti a l'estil Hercule Poirot.

Les geganteres duen una granota del mateix teixit i color que la roba del gegant. Aquestes granotes duen al pit el logotip dels Gegants americanos.

ELS CABEÇUTS

DADES GENERALS

Nom: Els cabeçuts

Anys d'aparició: 1922, 1947, 1953, 1955, 1978, 1979, 1983, 1992, 1998, 1999, 2006, 2010, 2011, 2012, 2013, 2015

Autors: diversos

Colles: Agrupació de Balls Populars de Sitges

Àmbit: Imatgeria festiva

DESCRIPCIÓ

La primera referència contrastada de la presència dels cabeçuts -així és com es coneixen els capgrossos o nans a Sitges- és de 1897, any en què es confeccionà una indumentària nova per a aquests personatges. A partir de la dècada dels anys 20 del segle passat comencen a sortir de manera assídua a la Festa Major, ja que anteriorment ho feien esporàdicament. El 1922 van presentar-se quatre cabeçuts nous, dels quals només en queda un, el d'en Patufet. Molts dels cabeçuts que sortien durant la Festa Major han anat desapareixent i actualment en queden molt pocs. Hi ha hagut incorporacions el 1947, el 1953 i el 1955.

A la Festa Major de 1978 s'estrenà un ball de nans, format per quatre parelles, amb una coreografia pròpia. Els cabeçuts foren construïts per sitgetans pertanyents a l'Agrupació de Balls Populars i van sortir durant dos anys. El 1979, el grup local de teatre Gall Groc va restaurar uns cabeçuts antics, propietat del municipi. Cadascun duia una indumentària relacionada amb el personatge que representava.

Els cabeçuts que surten actualment han estat construïts en diferents moments. Una part prové de les diferents adquisicions fetes a El Ingenio. Una altra la conformen els vuit cabeçuts construïts el 1983 per Josep Maria Caballé, Núria Bartés, Marta Coll i Blai Fontanals, segons iniciativa de l'Agrupació de Balls Populars. Hi ha, també, els modernistes, bastits el 1992 per Núria Corretgé i Egea i Maria Teresa Prió i Vilaplana, sota els auspicis de l'Agrupació de Balls Populars. Finalment, el 1998 s'estrenaren el Diable i el Bruixot Margalló i el 1999 el que representa el cuiner Jordi Busquets. Aquests tres darrers cabeçuts foren donats per la Colla del Cep al municipi.

L'any 2006, l'Agrupació de Balls Populars de Sitges recuperà, i també adquirí, alguns cabeçuts que feia molts anys que no ballaven. La majoria d'aquests corresponien a les figures que el taller El Ingenio construeix, des de fa dècades, en sèrie, i que el municipi havia anat comprant en diversos moments.

El 2010, l'Agrupació i l'Ajuntament de Sitges signaren un conveni de cessió dels cabeçuts de propietat

municipal l'associació. Aquest conveni regularitzà la dinàmica que s'encetà el 1998, quan l'Agrupació va començar a responsabilitzar-se, d'una banda, de la custòdia de tots els cabeçuts de la vila i, de l'altra, de treure'ls al carrer, mitjançant una colla pròpia, durant la Festa Major.

Per sant Bartomeu del mateix any 2010, l'Agrupació estrenà un projecte de construcció d'un nou grup de cabeçuts, amb peces inspirades en personatges sitgetans. Aquell any, s'estrenaren la Cartrona i en Pep Capelles. El 2011, es presentà el cabeçut de Francesc Suárez, i l'any 2012, el d'Anita Julián. El 2015, s'estrenà el de Joan Planas i Roca «Miru». Aquestes cinc peces d'imatgeria festiva foren dissenyades i construïdes per l'artista sitgetà Roberto Franco «Roby». L'any 2013, l'Agrupació presentà els nous cabeçuts modernistes de Santiago Rusiñol i Enric Morera, construïts per Arnau Codina d'«El Taller» de Vilanova i la Geltrú, inspirats en els cabeçuts bastits l'any 1992, però més lleugers i fàcils de dur.

TONADES I ACOMPANYAMENT MUSICAL

Els cabeçuts ballen al so de melodies típiques de la festa, interpretades per una colla de grallers. Acostumen a tenir força ritme.

L'any 1983 es va compondre un ball per als cabeçuts. La partitura fou encarregada per l'Escola de Grallers de Sitges al compositor Agustí Cohí Grau, amb l'objectiu que acompanyés les parelles de cabeçuts construïdes per l'Agrupació aquell mateix any. Aquesta peça fou recuperada l'any 2010 i es balla intermitentment en exhibicions de plaça o d'escenari.

PERSONATGES

Antics cabeçuts municipals:

En Patufet (1922)
 La Senyora (catàleg d'El Ingenio)
 La Maria de les trenes (catàleg d'El Ingenio)
 En Gepetto (catàleg d'El Ingenio)
 El Gordo (catàleg d'El Ingenio)
 El Flaco (catàleg d'El Ingenio)
 El Moro (catàleg d'El Ingenio)
 El Mut (catàleg d'El Ingenio)
 Chico (germans Marx, catàleg d'El Ingenio)
 Harpo (germans Marx, catàleg d'El Ingenio)
 La Vinyet (construït amb motiu del Parc de Nadal)

Cabeçuts construïts per l'Agrupació de Balls Populars de Sitges:

Alí i Dina (moros, 1983)
 Bernat i Blanca (medievals, 1983)
 Estevet i Tomaseta (modernistes, 1983)
 Mr. Smith i Mr. Dupont (turistes, 1983)
 Santiago Rusiñol (Festes Modernistes, 1992)
 Enric Morera (Festes Modernistes, 1992)
 La Cartrona (2010)
 Pep Capelles (2010)
 Francesc Suárez (2011)
 Anita Julián (2012)
 Santiago Rusiñol (nous modernistes, 2013)
 Enric Morera (nous modernistes, 2013)
 Joan Planas i Roca «Miru» (2015)

Cabeçuts adquirits per l'Agrupació de Balls Populars de Sitges:

Dos flanquejadors (catàleg d'El Ingenio, 2006)
 Gepetto (catàleg d'El Ingenio, 2006)
 Groucho (germans Marx, catàleg d'El Ingenio, 2006)
 La Lola (catàleg d'El Ingenio, 2006)

Cabeçuts cedits per associacions i particulars a l'Agrupació de Balls Populars de Sitges:

El Diable (Colla del Cep, 1998)
 El bruixot Margalló (Colla del Cep, 1998)
 Jordi Busquets (Colla del Cep, 1999)
 L'ogre (família Baqués)
 El Drac (construït i cedit per Genís Muntané)
 El negre (un establiment particular)

INDUMENTÀRIA

Els portadors dels cabeçuts van vestits en relació amb el personatge que representen.

COREOGRAFIA

A Sitges, els cabeçuts desfilen i ballen al darrere de les tres parelles de gegants, al ritme de tonades tradicionals de Festa Major interpretades per una colla de grallers. El grup compta amb una música pròpia, encarregada per l'Escola de Grallers de Sitges al compositor Agustí Cohí i Grau.

LA FERA FOGUERA (O EL DRAC)

DADES GENERALS

Nom: La Fera foguera (o el Drac)

Any d'aparició: 1922

Autor: Agustí Ferrer Pino

Mides: 2,25 x 3,03 x 1,50 m i uns 110 quilos de pes

Colla: Ajuntament de Sitges

Àmbit: Imatgeria festiva. Bestiari fantàstic i de foc

DESCRIPCIÓ

La Fera foguera -coneguda popularment com el Drac- fou construïda l'any 1922, per encàrrec de l'Ajuntament de Sitges. Fins llavors, la vila no tenia cap element de bestiari propi dins el seguici de la Festa Major. En algunes ocasions s'havia contractat bestiari forà per a omplir aquest buit. El 1860 i el 1915 va venir El Drac de Vilanova i la Geltrú, el 1863 una tarasca i El Drac de Vilafranca els anys 1877 i 1890.

El disseny de la Fera foguera fou encarregat a l'artista sitgetà Agustí Ferrer i Pino. Va ser construït a la fusteria de Salvador Forment, al carrer de sant Gaudenci. Un cop enllestida, la bèstia tenia forma arrodonida, amb el cap i la cara com si fos un gat feréstec i amb la cua a la manera d'un peix. El resultat final no va agradar a Ferrer Pino, qui va decidir abonyegar-lo i donar-li la característica forma de corba. El pintà amb sanefes de colors molt vius, predominant el blanc i el blau. El pes s'acostava als 80 quilos i era dut per dues persones.

La Fera foguera fou presentada el 23 d'agost de 1922, després del Castell de foc. Arribà damunt d'una barca i desembarcà a la Punta.

Amb el pas dels anys, ha experimentat algunes transformacions, especialment pel que fa al pintat. El 1975, degut a l'estat en què el trobava fou sotmès a una remodelació del cos i de la cua. Del drac original només en va quedar el cap.

L'any 2011 es dugué a terme una restauració integral de la Fera foguera amb l'objectiu de retornar-la, en la mesura del possible, a la seva imatge original. Fins llavors, i durant unes cinc dècades, l'element havia sortit pintat de color verd fosc i decorat amb escates de color vermell i groc. Duia unes faldilles de color blau mariner, decorades amb unes escates blanques i unes ratlles vermelles i blanques. Donada, però, l'originalitat, la potència i la modernitat del disseny concebut per Agustí Ferrer, es va decidir, en remodelar-la, retornar-la al cromatisme i al disseny pictòric original. Deixant de banda la capa pictòrica, es realitzà una exhaustiva intervenció de tota la peça utilitzant materials tradicionals, tal com va fer l'artista en la seva creació. Es retirà tota l'estructura externa que no fos original (cartró) i també es reforçà i es reemplaçà, quan fou imprescindible, l'estructura interna (fusta). S'aconseguí, així, retornar la bèstia als volums originals, que les múltiples intervencions realitzades durant els seus noranta anys de vida

havien modificat substancialment.

Actualment, el faldó que tapa l'estructura de fusta de les potes també s'inspira en l'original de 1922. Combina, com el cos de la bèstia, diverses tonalitats de blau, taronja i blanc dibuixant formes abstractes que remetent a les onades.

La Fera foguera (o el Drac) du incorporats a la boca i a la cua diversos elements metàl·lics per a subjectar els elements pirotècnics.

El nombre de portadors i de timbalers no es fix actualment.

TONADES I ACOMPANYAMENT MUSICAL

L'estol d'una vintena de timbalers acompanya les evolucions de la Fera foguera (o el Drac) amb una tonada específica, gairebé igual a la del Ball de Diables. L'acompanya a les processons, cercaviles i correfocs. Aquest acompanyament musical es realitza només amb els timbals tradicionals, sense cap afegitó de cap mena.

Posteriorment, però, de forma esporàdica s'han anat incorporant altres tonades, que no són la pròpia i originària d'aquest element del bestiari. Aquestes tonades no haurien de substituir l'oficial o minvar-ne la presència.

INDUMENTÀRIA

Els portadors i els timbalers van uniformats amb una samarreta de color blau fosc, que els identifica com a colla, amb pantalons de xarrellera, decorats amb motius similars als que du pintats la Fera foguera actualment, i amb una faixa negra. El timbal és tot de color vermell.

PARLAMENTS

La Fera foguera (o el Drac) va tenir durant força anys uns versos que recitava en Joaquim Palma, un dels portadors de la bèstia, amb molta gràcia i escrits en castellà. El 1979, l'Agrupació de Balls Populars va convocar un concurs per a trobar uns versos en català, els quals sembla ser no s'han recitat mai.

Els versos que un dels portadors de la Fera foguera recita actualment tenen tres parts. La primera, que sempre és fixa recorda els inicis de la bèstia, la descriu i dona pas a la segona part, que consta d'un nombre indeterminat de quartets que satiritzen l'actualitat sitgetana del moment. La tercera i darrera part, també és fixa, i esdevé un prec de disculpa a les autoritats pels versos satírics i engresca els portadors a encendre els coets de la bèstia, moment en què els timbalers inicien la tonada.

Els parlaments actuals són els següents:

Va arribar per mar un dia
de mil nou-cents vint-i-dos,
no coneix amo ni guia
perquè és un drac molt furiós.

Li diuen Fera foguera
i surt per la festa gran,
i llença foc pel darrera,
i llença foc pel davant.

Com que té cara de gat
sembla molt bon animal,
però quan està esverat
és una bèstia infernal
que vigila xics i grans,
lladregots i gent de bé.
Escolteu bons sitgetans
els versos que ara us diré:

**(Part satírica dels parlaments
que cada Festa Major és diferent)**

Per tot aquest discurs meu
 aquí demano perdó
 al gloriós sant Bartomeu,
 que de Sitges és patró.
 També les autoritats
 ens dispensin la molèstia
 i ara que estem perdonats,
 apa nois, foc a la bèstia!

L'ÀLIGA

DADES GENERALS

Nom: L'Àliga

Any d'aparició: 1984

Autor: equip organitzador de l'Àliga, dirigit per Jesús Albors

Mides: 3,5 x 2,6 m

Colla: Ajuntament de Sitges

Àmbit: Imatgeria festiva. Bestiari fantàstic i de foc

DESCRIPCIÓ

L'actual Àliga de Sitges es bastí l'any 1984 per iniciativa d'una colla d'entusiastes, el qual un cop enllestida es convertí en portadors. Un grup de particulars hi ajudà econòmicament. Els materials amb que fou realitzada són la fibra de vidre, molt adequada per aguantar les espurnes de foc i les topades. El fet que aquesta àliga tiri coets i que les seves ales i cua tinguin forma d'animal fabulós, l'allunya de la imatge tradicional d'aquest element del bestiari arreu de Catalunya.

Està pintada, actualment, amb tonalitats ataronjades i diversos motius de color negre. Quan s'estrenà, sortí pintada de colors marrons i al llarg de la seva història ha combinat, també, els tons grisos i verds. El faldó que cobreix el cavallet va pintat de color blau i decorat amb una randa de flames. Du incorporats a la boca i a la cua diversos elements metàl·lics per a subjectar la pirotècnia. A la testa hi du cenyida una corona, la qual ha canviat amb el pas del temps. Una fou dissenyada per Genís Muntané, una altra per Tomàs Muntané, i la darrera, estrenada amb motiu del 25è aniversari de l'entremès, fou dissenyada per l'artista Artur Duch.

El nombre de portadors i de timbalers no es fixa actualment.

Aquesta àliga es va construir a partir d'un referent anterior, la realitzada el 1945 a can Fíguls, arran de la iniciativa, també, d'un grup d'entusiastes i segons el projecte de la Comissió de Festes, el qual comptà amb la col·laboració de Salvador Picas i Joan Olivella. Estava feta de fusta i cartó. Fou pintada per Victorino Berbegal. Només va sortir el 1945 i el 1946, ja que degut a les destrosses patides en incorporar-li coets fou traslladada a unes dependències municipals on acabà de fer-se malbé.

TONADES I ACOMPANYAMENT MUSICAL

L'estol d'una vintena de timbalers acompanya les evolucions de l'Àliga amb una tonada que va compondre el músic Antonio Vílchez Orduña «Tonino» el 1984. L'acompanya a les processons, cercaviles i correfocs. Aquest acompanyament musical es realitza només amb els timbals tradicionals, sense cap afegitó de cap mena.

Posteriorment, però, de forma esporàdica s'han anat incorporant altres tonades, que no són la pròpia i originària d'aquest element del bestiari. Aquestes tonades no haurien de substituir l'oficial o minvar-ne la presència.

INDUMENTÀRIA

Els portadors i els timbalers van uniformats amb una samarreta que els identifica com a colla, actualment de color verd fosc, uns pantalons de xarpellera, decorats amb motius semblants als de l'Àliga i una faixa. Els timbalers duen faixa blanca i els portants la duen vermella. El timbal és de color negre amb els cercols de color blanc.

PARLAMENTS

Actualment, l'Àliga no inclou parlaments o versos. Alguns anys, però, i esporàdicament n'havia inclòs.

EL BALL DE DIABLES

DADES GENERALS

Nom: El Ball de Diables

Primera referència a Sitges: 1853

Any d'aparició: l'origen del Ball de Diables a Sitges és encara desconegut

Colles: **Colla Vella** (Ajuntament de Sitges), **Colla Jove** (Ajuntament de Sitges) i **Colla de l'Agrupació de Balls Populars de Sitges**

Àmbit: Ball popular. Ball amb parlaments i foc

DESCRIPCIÓ

La primera referència del Ball de Diables a Sitges es remunta a 1853. Aquell any la premsa de Barcelona i de Vilanova i la Geltrú va publicar la llista dels balls que participarien a la Festa Major de Sitges. De tota manera, sembla ser que el ball ja sortia anteriorment, ja que hi ha constància d'altres celebracions amb l'assistència dels balls populars. És un dels entremesos, la presència del qual és constatada amb més assiduïtat per la Festa Major.

Actualment, hi ha tres colles que representen el ball: la Colla Vella, la Colla Jove i la Colla de l'Agrupació de Balls Populars de Sitges (formada l'any 1981).

La versió sitgetana més antiga fins a hores d'ara coneguda dels parlaments d'aquest entremès és l'aplegada pel mestre d'escola Francesc de P. Huguet i Mayner, i que es pot situar amb posterioritat a la Festa Major de 1885. La versió íntegra que es conserva d'aquest recitat i de la seva coreografia és la feta per Salvador Picas i Fíguls, la qual és dipositada a l'Arxiu Històric de Sitges.

El recitat del ball és l'exposició, davant del seu cabdill Llucifer, de tot un seguit de trapelleries fetes per deu diables, cadascun d'ells contra un dels manaments de la llei de Déu, als quals encoratja Llucifer en acabar llurs respectius parlaments, i a qui fa costat en tot moment la *diablessa*. El Bé és defensat amb ardiment pels personatges de sant Miquel i l'àngel. Després de la victòria dels cèlics i davant d'una especial resistència de la *diablessa* intervé l'àngel per a posar pau entre les dues faccions.

Actualment, la trama general del ball i els textos que diuen amb una característica cantarella local l'àngel, sant Miquel, Llucifer i la *diablessa* de dues de les tres colles que hi prenen part a les festes patronals, s'ajusta prou a aquesta versió. Els parlaments de la resta de personatges han estat substituïts per unes rimes amb intenció satírica, al·lusives a temes d'actualitat, particularment local, que es renoven anualment.

Enric Almiñana i Guijarro fou l'autor, el 1927, d'un nou recitat del ball, el qual potser caldria identificar-lo amb els dits algun temps abans de 1934 en substitució de la versió indicada anteriorment. Part dels parlaments d'aquest recitat és representat per una de les colles de diables locals.

Durant les cercaviles i les processons, els diables evolucionen tot encenent només les carretilles i els sortidors tradicionals homologats en totes les seves variants, que du cadascun a la seva bossa corresponent. No s'afegeixen elements extres a les maces per a poder tirar més foc, excepte a la Nit de foc i a la baixada de les escales després del Castell de foc.

TONADES I ACOMPANYAMENT MUSICAL

L'estol d'una vintena de timbalers acompanya les evolucions del ball. Hi ha una tonada específica, que marca les evolucions dels diables i la resta de personatges a l'hora de recitar els parlaments o versos i que serveix d'acompanyament musical a les processons, cercaviles i correfocs. Aquest acompanyament musical es realitza només amb els timbals tradicionals, sense cap afegitó de cap mena.

Val a dir, que s'han incorporat altres tonades, totalment alienes al propi ball. Aquestes tonades no haurien de substituir l'oficial o minvar-ne la presència.

PERSONATGES

Els personatges que integren el Ball de Diables sitgetà són: **sant Miquel**, **l'àngel** (tots dos interpretats per infants), **Llucifer**, la **diablessa** i deu **diables**. Els acompanyen un estol de timbalers.

INDUMENTÀRIA

El dibuix de la indumentària dels components del Ball de Diables fou fet a partir del que creà el pintor sitgetà Josep Vidal i Vidal, el qual és considerat la base del patró tradicional del ball a Sitges.

Sant Miquel: du túnica de ras cenyida a la cintura, mitjons i espadnyes de fadrí blanques. Porta espasa i escut de guerrer.

L'àngel: porta una túnica de tarlatana de color clar cenyida a la cintura, mitjons i espadnyes de fadrí blanques. Du espasa (no pas escut) i corona folrada amb tarlatana sobre el front.

Llucifer: pantaló llistat de roba de matalàs (generalment blanc i blau) i capa de xarpellera de vol ample, llarga fins als genolls, proveïda d'una llarga valona, i pintada d'al·legories infernals. Du, també, un barret de copa alta de color negre i pintat de manera semblant a la capa. Aquest personatge llueix, com a signe d'autoritat, un bastó de comandament conegut popularment per *ceptrot*, que travessa una caixa metàl·lica, en forma de prisma, amb pedretes a dins i acaba en una punta de ferro que serveix de guia per a fixar la pirotècnia.

La **diablessa**: la indumentària de la *diablessa* consisteix en pantaló de xarpellera, faldilleta i jaqueta amb caputxa (tirada a les espatlles) de roba blava, ribetejades amb una ampla cinta vermella i pintades de motius semblants als de la capa del seu capítol. Normalment a l'espatlla de la jaqueta hi du un gran sol pintat. La caputxa està proveïda de dues banyes de *llustrina* groga farcides de serradures o una altra matèria anàloga. Du una maça de fusta tornejada, a l'extrem superior de la qual hi ha una esfera amb una punta de ferro per a la pirotècnia. El pintat de la maça segueix el mateix patró que la dels diables, únicament canvia el color verd fosc pel blau.

Els **diables**: porten pantaló i jaqueta de xarpellera (tirada també a les espatlles), pintats de motius més o menys infernals. La jaqueta porta una caputxa proveïda de dues banyes idèntiques a les de la *diablessa*, però de color vermell. Duen també una maça de fusta, similar a la de la *diablessa*, amb la diferència que a la part superior hi ha un petit bocoi, enlloc d'una esfera, amb una punta de ferro per a la pirotècnia. Les maces s'acostumen a pintar de color vermell el bocoi, de color verd fosc el pal i de colors groc i vermell les anelles tornejades al pal. Al mànec de la maça simplement se li dóna vernís.

Tots ells van equipats amb un sarró, conegut popularment amb el nom de bossa, on duen els elements pirotècnics.

Els diables de la Colla Jove porten faixa negra.

Els **timbalers**: han de portar idèntica vestimenta que els diables. Almenys, han de dur samarreta, faixa i pantalons de xarpellera. Els timbalers de les colles Vella i Agrupació de Balls Populars duen la faixa de color vermell, els de la Colla Jove la duen de color negre. Porten un timbal sense bordons de so indeterminat. Els timbals de la Colla Vella tenen el fons blau, damunt del qual hi ha uns triangles grocs. Els cercles són de color vermell. Els timbals de la Colla Jove tenen el fons groc, damunt del qual hi ha uns triangles verds. Els cercles són de color vermell. Els timbals de la Colla de l'Agrupació de Balls Populars de Sitges són de color blau amb els cercles vermells.

El Llucifer, la *diablessa*, els diables i els timbalers hauran de dur una samarreta del mateix color, el qual identifica la colla. La de la Colla Vella és blau fosc, la de la Colla Jove és vermella i la de la Colla de l'Agrupació de Balls Populars és blau fosc.

COREOGRAFIA

La disposició inicial del ball és encapçalada pel Llucifer, que ocupa una posició preferent a un cap, entre dues rengleres que formen els deu diables. A l'extrem oposat, i també entre les rengleres, s'hi situa la *diablessa* amb sant Miquel i l'àngel a banda i banda. L'espai entre diables conforma l'escenari, pel centre del qual els personatges es mouen i reciten els parlaments, a excepció del Llucifer, que ho fa des del seu lloc inicial. Després dels parlaments dels personatges principals del ball -àngel, Llucifer, *diablessa* i sant Miquel-, toquen els timbals i el diable primer inicia el cicle d'intervencions sortint del seu lloc i encenent una carretilla, mentre els seus companys d'igual categoria volten la filera, cada una per la seva banda i iniciant-la, en direcció a l'exterior, els qui són més a prop del Llucifer. En completar-la, queden aturats al seu lloc, menys el que ha tirat el coet, que es col·loca al centre i es prepara per al seu parlament, de cara al Llucifer. Abans de començar, però, colpeja amb la seva maça el ceptrot del

cabdill. En acabar el seu vers, el Llucifer li recita la seva resposta, amb la qual es dóna per finalitzada la primera volta del ball. Aquesta cerimònia es repeteix deu vegades fins que el Llucifer diu la resposta del diable desè. En acabar l'últim parlament del Llucifer, aquest encén el seu ceptrot. Quan esclata el seu tro, un diable crida «Visca Llucifer!», i tots alhora responen amb un «Visca!». En acabar, els personatges fan una encesa conjunta.

Existeix, en aquest punt del ball, una modificació: en una de les colles, els deu diables fan, en aquest moment, un rotlle entorn a la *diablessa*. En aquest punt, apareix de nou sant Miquel brandant l'espasa i pronuncia el seu vers. Tot seguit, intervé la *diablessa* i, finalment, l'àngel, que posa pau entre les dues faccions i clou la part parlada del ball. Llavors, els timbalers toquen novament i els diables engeguen l'encesa conjunta final.

PARLAMENTS

Àngel:

Gran victòria hem assolit
 lluitant contra el gran Rebel,
 per l'espasa derruït
 de l'arcàngel sant Miquel.
 En la lluita manifesta,
 contra el gran poder de Déu
 guanyarà sempre la festa
 del patró sant Bartomeu.
 Llucifer, mils i mils d'anys
 la maldat en tu s'aferra
 i fas contra Déu la guerra
 renegant d'Ell i fent danys,
 però tinguis per sabut
 que, qui lluiti contra Déu,
 per Déu serà combatut
 i el patró sant Bartomeu.
 Entre flames i cadenes
 i sotmès al foc etern,
 serà sempre lloc de penes
 la foguera de l'infern.

Llucifer:

Companys meus present i aquí,
 juro com a capità
 que contra el poder diví
 la guerra sempre hi haurà.
 Ja que tinc la lluita oberta
 vull combatre amb ardiment,
 i si tots vivim alerta,
 vèncer-me l'Omnipotent!

Diables:

Alerta, doncs, alerta!

Diablessa:

No t'espantis, Llucifer,
 que seré ton nord i guia;
 coratjosa lluitaré
 amb tan amable companyia.
 Vora teu, la *diablessa*

contra Déu combatrà;
tu essent amo, jo mestressa,
el pecat triomfarà.

Sant Miquel:

Dona superba i malvada
que combats al Déu etern
com a fúria vomitada
i sortida de l'infern.
Jo faré que ta doctrina,
tan perversa com dolenta,
contra la meva, divina,
no pugui res, si es presenta.
Jo faré que els cristians
que amb moltes vols enganyar,
no caiguin mai a tes mans
ni a les del teu capità.

Diable 1r:

Llucifer, bon capità,
rei de nostra companyia,
de quant passa aquí avui dia
al corrent us vull posar.
Sapigueu primerament
que hi ha gent molt cristiana
que del primer manament
no en compleixen com Déu mana.
Ningú resa amb devoció,
de virtuts se'n perd la mena,
molts en viuen d'esquena
del què en diuen religió.
Déu ni pròxim son aimats
amb la fe corresponent,
resultant deu mil pecats
contra el primer manament.
Tenim per aquesta part
la victòria perdurable,
sempre que jo, al vostre costat,
sigui jo el primer diable.
Portaré la gent beata,
vagabunda, trapassera,
i no passarà una rata
sense caure a la ratera.

Llucifer:

Bon començament amb tu tenim,
i si tots ho fan com tu,
no s'escaparà ningú.
Toqueu minyons i enllestim.

Diable 2n:

Alegria, Llucifer,
el diable sóc segon
que viatjo sols pel món

per a vostra gran mercè.
Prohibeix un manament:
"Nom de Déu jurar en va",
i, per mi, tothom ho fa
sense cap remordiment.
He fet que en les capitals
en va el nom de Déu se juri,
i sovintegi el perjuri
fins davant els tribunals.
Tal pecat no té remei,
ni l'Arcàngel ho pot rompre,
fins les minyones de servei
juren quan venen de comprar.
En va juren les farsantes
que a l'amor posen paranys;
tantes són les jures, tantes...
que als amors tots són enganys.
També contra el manament
pequen moltes marmanyeres,
jurant, les grans trapasseres,
que és peix viu i és peix pudent.
Juren en va els botiguers,
venent car i avariats;
el que volen són diners,
que jurant, no es fa pecat.
Tothom jura, qui més pot,
sense escrúpols ni consciència,
i vindran, per conseqüència,
a l'infern tots de rebot.

Lucifer:

Diablet, et portes bé,
vés pel món com ho vas fent.
Toqueu fort i de valent,
que això em deixa molt content.

Diable 3r:

Lucifer: sóc el tercer
de la vostra companyia,
i treballa nit i dia
del millor *modo* que sé.
Diu el manament tercer:
"Santificaràs les festes".
Jo les santificaré amb tabales manifestes.
No es faran escarafalls
dels què hi haurà, no cal dir-ho:
Al Prado s'hi faran balls
i comèdies al Retiro.
S'ompliran de gom a gom
les tavernes i cafès,
i allí jugarà tothom
guanyant i perdent diners.
Santificaràs les festes
amb molt luxe dins el temple
afora movent-hi protestes

donant ben alt exemple.
Cap al tard o sol ponent,
les parelles de fadrins
aniran des del Torrent,
arrambats fins als Molins.
Allí passaran l'estona
feliç, ajaguts o bé dempeus,
i tant l'home com la dona
seran sempre els amics meus.
La festa s'haurà acabat
flirtejant-se a la Ribera,
i a l'infern, a la carrera,
tot lo món hi farà cap.

Llucifer:

Fas per casa, diable,
fes conquestes com aquestes,
tot santificant les festes,
i tindràs el meu guardó.
Timbalers, un repicó!

Diabla 4t:

Llucifer, món cabdill grat:
Sóc el quart de vostra colla,
xerrairot de llengua molla
per cantar la veritat.
El quart manament prescriu:
"Honraràs ton pare i mare",
i lo que és ara i com ara
no es compleix res del què diu.
Es maltracten tot sovint
pares, fills, fills i pares,
i les filles a les mares
ni respecte es van tenint.
Jo els procuro mal exemple,
faig que estiguin ben renyits,
nit i dia tot són crits
i mastegots com un temple.
Juga el pare, juga el fill,
si la mare és una guilla
va de dret la seva filla
allà on hi ha més perill.
Com que es falta el manament,
no hi ha solta ni govern
i la casa és un infern
sense pau ni un sol moment.
Veus aquí la meua feina,
què us sembla bon capità?

Llucifer:

Que ets bon punt i una bona eina
per a fer perdre al cristià.
Toca, toca, timbaler,
que la tasca va molt bé.

Diable 5è:

Llucifer: el diable quint
ve a prestar-vos sos serveis
i anul·lar tots els remeis
perquè es mori gent sovint.
Diu el quint: "No mataràs",
i contra aquest manament
vos referiré breument
que, avui d'ell ja no en fan cas.
Els que compren, els que venen
comestibles mig passats,
cada dia amb mi s'entenen
a les viles i a les ciutats;
són la xusma més dolenta
que enverina els aliments,
gent de pèssims sentiments
i que el temple més freqüenta.
Són botxins ben declarats
perquè maten a desdir,
Llucifer, el que és per mi,
ja els tenim assegurats.
Estaré sempre a la mira
contra aqueix quint manament,
i qui contra vos conspira
el faré meu al moment.

Llucifer:

Diable, pots anar sol,
mata cristians sense traves,
mata bons conills i llebres,
i perdis si les heus al vol.
Timbaler!, un altre toc,
que tenim content el joc.

Diable 6é:

Llucifer: sóc el sisè
i el més lleig de la partida,
però em sobra l'embranchida
per servir a vostra mercè.
El sisè sant manament
conta: "No fornicaràs",
però se'n fa tan poc cas
que ho fa tot bitxo vivent.
La natura té sa llei
i cap mortal se n'escapa,
ni el pobret, ni el que té capa,
ni el sorge, ni el mateix rei.
Jo faré que l'estimar
que tan dolça fa la vida,
de l'amor tingui la mida
sense haver de claudicar.
Mes, es fa tan poc net,
com que l'afer es verd,
i llavor de perdició,
Llucifer, faig punt rodó,

tot ballant el minuet.

Llucifer:

Faràs bé, si fas moixoní,
perquè el cas és relliscar,
si bé ets lleig com a dimoni,
ets molt tranquil i molt graciós.
Timbalers!, timbals enlaire,
que el tocar no cansa gaire.

Diable 7è:

Llucifer: "No furtaràs",
resa el manament setè,
i d'aquest m'ocuparé
perquè d'ell us feu capaç.
Ja sabeu que al nostre infern
cremen molts estrafolaris,
metges, batlles, secretaris,
agutzils, gent de govern.
Els que venen peix pudent,
carn passada per llençar,
faran cap a l'infern,
i cap d'ells s'escaparà.
A l'infern també anirà
el jovent gandul i pillo,
que al cantó de cal Xiquillo
faci nosa per passar.
Ompliran nostres caveres
de polítics i farsants,
i de quants sent parroquians
de cafès i de tavernes.
De tots ells faran feixines
per tenir més viu el foc
i cremar-hi a tot burot
de consums i d'oficina.
Tothom roba, qui més pot,
i s'estén tant el robar
que fins roba l'escolà
les almoines del devot.
Llucifer!, tal manament
ha fet cap a can Pistras;
no serveixen ja les claus,
bé podeu restar content.

Llucifer:

Tan content em quedaré
que et faré porter de casa.
Toca, toca, timbaler,
qui no roba serà un ase.

Diable 8é:

Llucifer: "No mentiràs, com
tampoc llevaràs fals testimoni",
el vuitè manament t'ho diu, així,

i el que fa al cas haig de dir,
i allò que contra ell convé.
És precís que tot dimoni
sigui intrús i trapasser,
que, mirant, faci moixoní
pel bé vostre, Lucifer.
Que, quan vagi de visita,
la veritat no sigui dita
perquè suri la maldat,
i quan més maldat se cita,
testimoni fals llevat.
Per negocis bruts i plets
mentir sempre, citant fets
que deshonrin i denigrin,
sentar plaça d'indiscret
i que de tothom se'n riguin.
El falsari mentider
a l'infern tindrà recer,
quan la dalla el cap li talli
i resulti victoriós
del vuitè quan hi batalli.
Què us sembla de tot lo dit?

Llucifer:

Ets un dimoni eixerit
per ésser cabdill d'una ronda
que vigila el joc de nit.
Timbaler!, vinga un repic.

Diable 9è:

El novè diable present
té l'honor de saludar-vos
i al mateix temps informar-vos
sobre el novè manament.
Prohibeix que desitgem
del proïsme la muller,
i jo sé lo que haig de fer
perquè d'ell sempre ens burlem.
Si la muller té desig
d'un altre home i no del seu,
el diable es posa al mig,
i al marit, punta de peu.
La muller n'és rica i guapa
i té pardalets al cap,
se desitja, hi posa grapa
lo dimoni, lo pecat.
El desig ningú el detura,
és d'humana condició,
i seria desventura
deixar perdre l'ocasió.
Per lo tant aquest manament
fem que sigui lletra morta,
que la gent passi la porta
de l'infern alegrement.

Pit i fora, Llucifer!,
sense respectar el proïsme
serà nota d'heroisme
desitjar-li la muller.

Llucifer:

Ben xerrat, t'expliques bé.
A les Corts t'enviaré
quan es facin eleccions.
Toqueu força, timbalers!

Diable 10è:

Llucifer: Sóc el desè
dels banyuts aquí presents,
i del desè dels manaments
una estona us parlaré.
"No desitjaràs els béns
de ton proïsme". Veig clar
el bon fi de qui els dictà
i quins foren sos intents.
El mateix que els va dictar,
avui ja no els dictaria,
i així mateix permetria
que es poguessin desitjar.
Si un té fam i no té pa,
pateix set i no te vi,
per ventura ha de patir
sempre fam i anar a captar?
Si pels mals governs d'Espanya
passa el poble vius turments
i vol del proïsme els béns,
qui creu que peca, s'enganya.
Si algú pròxim té riquesa
i altre pròxim res no té,
si aquest desitja el seu bé,
ni es pecat ni es fa malesa.
Llucifer!, fora caretes,
sols d'enganys es viu al món,
cal només tenir pessetes
i ser ben vist de tothom.
A l'infern hi farà cap
la vigent hipocresia
amb l'orgull i vanitat,
tan abundant avui dia.
Vos diré per conclusió,
que amb el desè manament
portaré a l'infern la gent
com més aviat millor.

Llucifer:

Has complert i t'has portat
com diable acreditat.
Súbdits meus molt estimats,
veig lo molt que tots valeu
per fer guerra a l'Etern Déu

i a l'infern dur condemnats.
Per nosaltres és la glòria.
Timbalers!, toqueu victòria.

Diablers:

Visca Llucifer, visca!

Sant Miquel:

De genolls, tots al moment!
Ah, Llucifer dissortat,
contra Déu omnipotent
res no podrà ta maldat
ni d'aquesta teva gent!

Diablessa:

"No t'esveris Llucifer,
que jo sempre restaré
per defensar al teu costat
i farem brillar el pecat,
malgrat lluiti sant Miquel,
i si ell roman al cel,
a l'infern és millor estar,
perquè allí es pot cantar
i ballar la *bullanguera*,
la masurca i l'havanera,
entremig de flamarades,
de fadrines i casades
que han passat alegre vida
entre gent molt divertida
i amb una gresca com vols,
com el temps de Carnaval!

Sant Miquel:

Diablessa vil, malvada!,
que així sembres la ruïna,
i contra la llei divina
vas lluitant desenfrenada.
Fins els fons de les caveres
més terribles de l'infern,
sofriràs penes eternes
i cremaràs al foc etern!

Àngel:

Mana Déu a dalt dels Cels
que la festa acabi bé;
vosaltres amb Llucifer
i nosaltres amb l'Excels!

EL BALL DE BASTONS

DADES GENERALS

Nom: El Ball de Bastons

Primera referència a Sitges: 1851

Any d'aparició: l'origen del Ball de Bastons a Sitges és encara desconegut

Colles: **Colla Vella** (Ajuntament de Sitges), **Colla Jove** (Ajuntament de Sitges), **Colla Mitjana** (Ajuntament de Sitges) i **Colla Noies** (Ajuntament de Sitges)

Àmbit: Ball popular

DESCRIPCIÓ

Es considera un dels balls més arrelats i tradicionals entre els sitgetans i un dels que ha participat amb més assiduitat a la Festa Major.

A finals del segle XIX es troba citat l'anomenat Ball de mossèn Joan de Vic, que segons sembla es ballava a Sitges. Marià Aguiló apuntà que aquest ball es considerava el Ball de Bastons de Sitges. Els dansaires amb les seves execucions i cants desenvolupaven l'acompanyament musical del ball. Aquests ballaven picant pals i petits escuts a l'entorn d'un personatge central, muntat a cavall, al mig del grup i que feia la rèplica.

Representen el ball quatre colles: la **Colla Vella** (considerada la continuació de les colles que han anat representant el ball), la **Colla Jove** (1975), la **Colla Mitjana** (1979) i **Colla Noies** (1980).

Una de les característiques del Ball de Bastons de Sitges, respecte a la resta de la seva espècie, és que la colla està formada per dotze bastoners, en compte dels vuit o setze.

Els balladors, anomenats bastoners, duen dos bastons cilíndrics curts, d'uns 45 cm de llargària i 5 cm de diàmetre, que acostumen a ser l'alzina. En un dels caps del bastó sol haver-hi un forat transversal per on passa una veta que s'entortolliga al canell de la mà. Una veta és vermella i l'altre blava.

Els bastoners fan picar els bastons uns contra els altres al ritme de la música seguint unes evolucions determinades. En començar el ball, els balladors s'organitzen en tres quadres. S'acostumen a col·locar en dues rengleres paral·leles de sis components cadascuna, a una distància que els permeti colpejar els bastons amb el del davant i els dels costats.

Hi ha dos bastoners que fan la funció de banderers, un s'anomena cap i l'altre cua. Aquests duen una bandera (de color vermell, amb el mateix ribetejat que la faldilleta i amb l'escut i el nom de la colla cosits) en lloc d'un dels dos bastons. Al capdamunt del pal de la bandera i ha un pom de clavells blancs i vermells i alguns cascavells lligats a una cinta. Quatre balladors fan la funció de mitgers i estan situats al quadre central dels tres que constitueixen el ball.

Cadascuna de les colles que fan el Ball de Bastons, representa una franja d'edat, de menor a major, és a dir, de la Jove a la Vella, passant per la Mitjana. La Colla Noies queda apart d'aquesta estructuració.

TONADES I ACOMPANYAMENT MUSICAL

A Sitges, la música d'aquest ball es toca amb gralla. Les tonades que ballen actualment estan dividides en dos grups: el primer està format per *La Segona*, *El Corrandillo* i *La Boja*, que són tres de les set parts de què constava l'antic Ball de Bastons del Garraf (les quatre parts restants han quedat en l'oblit a Sitges); el segon grup està format per *La Cirereta*, *En Pau i la Maria*, *L'Hereu Riera*, *La Marxa dels pastorets*, *La Bolangera*, *En Roig* i *La Colla Mitjana* (músiques incorporades en diferents èpoques, però d'adaptació moderna).

INDUMENTÀRIA

Es compon de camisa, pantaló i mitjons blancs, camalls de color vermell, guarnits amb cascavells i lligats als turmells. Duen també faldilleta vermella, d'uns 40 cm de llargària i ribetejada amb un doble viu de veta blanca. Sobre la faldilleta duen una faixa de color blau o negre, amb mocador (mig espatller) creuat al pit, que deixa lliure l'espatlla dreta. Les espartenyas que duen són creuades, blaves i vermelles. A la camisa hi duen cosit l'escut de la colla.

COREOGRAFIA

La Boja

Encarats els ballaires en dues fileres, és quan comencen els grallers a fer sonar la música i quan ja han tocat els primers vuit compassos, entren a ballar els bastoners amb un fort cop donat amb els bastons de cada un dels que estan al davant, al vuitè compàs; això fa de senyal per a emprendre pròpiament el ball, que comença picant dalt i baix els quatre de cada grup que estan davant per davant. Es pica sempre al compàs donant el cop dalt i baix i creuant les fileres.

Durant el trajecte que correspon al canvi de ballaires anant passant els grups de quatre, van picant mentre corren un cop dalt i un altre a baix i en arribar al grup piquen creuats els quatre, també a dalt i a baix; després es pica a cada costat un cop per dalt. Es torna a picar creuats a dalt i a baix i seguidament dalt i baix amb la parella del davant a la vegada que es creua la filera, com en l'inici del ball, fent un nou canvi de ballaires entre els grups de quatre i així es va repetint tantes vegades com es vulgui, cada vegada més ràpidament i en competència amb els músics.

El Corrandillo

Col·locats en dues fileres amb els banderers encapçalant-les, s'entra a ballar «picant de canell». S'imprimeix al voltant del pal un moviment de rotació del canell en el sentit de les agulles del rellotge.

Cada quatre compassos musicals o cops de bastó, es fa el canvi de parella. Entren a ballar amb el nou company, donant-li d'entrada un fort cop de bastó però no de canell sinó enfrontats. S'inicia el ball, entren a ballar els dos caps, i segueixen dos més fins a finir el grup de sis... i així han entrat a ballar tots dotze, que queden encarats.

Quan el ballaire troba de nou el cap guia o banderer, en lloc de picar el corresponent cop de front i els tres de canell, en pica un de menys i l'altre restant el picarà al company immediat que segueix al bandera. Aquesta mutació «fer pota» indica el principi de la barreja, immediatament després de l'encadenat que s'ha fet fins a aquest punt. Queden construïts els grups de quatre ballaires que així, encarats entre ells, piquen els cops que s'anomenen «plans» girant a la vegada el quadre. Consisteixen fonamentalment en picar, amb el bastó dret de cada un, l'esquerre del company col·locat a la seva dreta quatre compassos i a acabar amb dos cops forts que han de fer-se en el sentit de dalt a baix creuant els bastons; així, picant-se els quatre de cada grup mútuament, segueixen tres cops plans i després dos cops dalt i baix entrecruant-se, etc.

Segueixen tres cops plans més, altra volta dalt i baix, i després d'aquesta repetició, els ballaires canvien de grup, dos de cada grup de quatre surten i es traslladen a un grup nou, repetint el canvi fins que son de nou al seu lloc.

El grup de quatre central, o sigui «mitger», sempre roda en sentit dret, al temps que van picant plans, quedant així encarats per a la sortida cap a l'altre grup per cobrir tot el recorregut, seguint la direcció corresponent.

Una vegada han ballat els dansaires, que canvien de grup constantment amb tots els grups de quatre, és el moment en què queden encarades de nou les dues banderes i s'inicia la barreja general; ara, en retrobar-se, s'inicia la «desfeta», que consisteix en essència a tornar als llocs primers seguint a la inversa la direcció abans establerta mentre queden disminuïts de dos en dos els ballaires que restaran a la filera quiets fins que hauran arribat al seu lloc els dos primers. La «desfeta» es fa, generalment, picant per «sota cama», en lloc de donar tres cops de canell.

La Segona

Compàs 1-10. Els deu primers compassos són d'introducció i els bastoners es col·loquen en dues fileres de sis bastoners cadascuna.

1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12

Compàs 11. Els bastoners colpegen amb el pal de la mà dreta, el de la mà esquerra. El banderer en tenir un sol bastó simula el cop.

Compàs 12. Els balladors piquen enlaire amb el bastoner que tenen al davant.

Compàs 13. Els balladors piquen per baix (sota cama) amb el bastoner del davant. Els números 1-2-9-10-11-12 que són els que corren, es preparen per a iniciar la sortida vers la direcció que marquen les fletxes.

Compàs 14. Els balladors 1-2-9-10-11-12 es troben a la meitat del seu desplaçament i piquen enlaire amb el company (1-2/9-10/11-12). Els balladors 3-4-5-6-7-8, que són els que estan quiets sempre en el seu lloc, piquen també enlaire amb el seu company (3-4/5-6/7-8).

Compàs 15. Tots els ballaires piquen per baix (sota cama), amb el mateix bastoner que en el compàs anterior.

Compàs 16. Els balladors que es desplacen fan «l'entrada al quadre». Els que corrien per la part exterior piquen el cop a dalt. Els de la part interior a baix, (sota cama).

Compàs 17. Els bastoners piquen un altre cop a la inversa o sia els que l'han picat a dalt el piquen per baix (sota cama) i els que ho havien fet a baix ara ho fan per dalt.

Compàs 18. Els bastoners, continuant amb la formació de «quadre», piquen un cop amb el pal de la mà dreta contra el pal esquerre que els presenta el ballador que tenen a la seva dreta, a l'ensems que col·loquen el seu perquè el bastoner de la seva esquerra pugui picar. D'aquest tipus de cops se'n diu «fer plans».

Compàs 19. Repeteix idènticament el compàs 18.

Compàs 20. Es repeteix en idèntica forma la picada del compàs 16. En aquest cas, no hi ha entrada al «quadre», perquè no hi ha hagut desplaçament.

Compàs 21. Es repeteix idènticament el compàs 17.

Amb el compàs 21 s'acaba el cicle bàsic del ball, la coreografia del qual comprèn deu compassos (12 al 21). A partir d'aquí, el ball va repetint-se a voluntat.

EL BALL DE GITANES

DADES GENERALS

Nom: El Ball de Gitanes

Primera referència a Sitges: 1847

Any d'aparició: l'origen del Ball de Gitanes a Sitges és encara desconegut

Colles que el representen: Ajuntament de Sitges i Agrupació de Balls Populars de Sitges

Àmbit: Ball popular. Ball amb parlaments

DESCRIPCIÓ

Tot i que és dóna com a primera referència del ball a Sitges el 1853, hi ha constància que el juliol de 1847 hi hagué un altercat entre dos veïns de la vila durant l'assaig del ball. D'aquest fet en derivà un judici, els papers del qual encara es conserven. De llavors ençà el Ball de Gitanes és documentat amb una relativa continuïtat.

El Ball de Gitanes del Penedès té dues versions, una gairebé exclusiva de Sitges i l'altra és pròpia de la resta de la contrada.

A Sitges, el representen dues colles: una de l'Ajuntament de Sitges, formada el 1977, i una de l'Agrupació de Balls Populars de Sitges, formada el 1979.

Per a ballar, els dansaires es distribueixen en dues fileres de quatre gitanes cada una deixant al mig un espai bastant ample. A un cap se situa l'estaquirot amb el pal i a l'altre el gitano gros, el qual comença la representació amb un parlament versificat. Acte seguit tots plegats, excepte l'estaquirot, fan una passada, saltant al so de les castanyoles, fins quedar-se al lloc on eren abans de la passada. En els parlaments, cada gitana explica el pas de la seva vida, en forma de vers, i el gitano gros li respon. Quan acaben els parlaments l'estaquirot es presenta i ofereix el pal a les gitanes per a que comenci el ball en si.

Fins a l'any 1943, darrer abans de la recuperació, el ball fou representat únicament per homes. El 1977 va tornar a sortir, aquesta vegada els personatges femenins eren representats per dones, gràcies a una lectura actualitzada del ball. L'any 1979, l'Agrupació de Balls Populars de Sitges incorporà al seguici una nova colla del ball. De llavors ençà, hem pogut gaudir de la presència continuada d'aquest entremès, entre nosaltres.

Avui, a Sitges, cal distingir entre la versió que balla l'Agrupació de Balls Populars i la que interpreta la colla de l'Ajuntament de Sitges. Entre les dues versions, també hi ha diferències en el vestuari.

L'actual recitat de versos del Ball de Gitanes s'ajusta a la versió que fou aplegada per Salvador Picas i Fíguls i que es troba dipositada a l'Arxiu Històric de Sitges. Aquests parlaments foren aplegats també per Joan Amades i publicats el 1925 al *Butlletí de l'Associació Catalana d'Antropologia, Etnologia i Prehistòria*. Entre ambdues versions, la de Picas i la d'Amades, existeixen diverses variants que no alteren substancialment el sentit del text. Els personatges que hi apareixen són, segons l'ordre de Picas, el gitano gros, l'estaquirot, la Bamba (gitana primera), la Fesola (gitana segona), la Refaca (gitana tercera), la Berruga (gitana quarta), la Jana (gitana cinquena), la Mulata (gitana sisena), la Carabassa (gitana setena) i la Prussiana (gitana vuitena). La mateixa versió de Picas conté, a més, tres versos, d'introducció més tardana i no presents a la versió d'Amades, que són recitats per tres noves gitanes: la Fragata, l'Estrella i la Badall.

TONADES I ACOMPANYAMENT MUSICAL

A Sitges, la música del ball es toca amb gralla. La dansa consta de tres motius ben diferenciats: *La passada*, *El Ball de Cintes* i *Els galerons*. La diferència entre les dues colles que interpreten el ball actualment, rau en el modern afegitó, per part de la colla de l'Agrupació de Balls Populars, de la música de *La bolangera* al moment de fer la trenilla, en comptes de repetir la tonada del *Ball de Cintes* com era de consuetud en el ball antic.

PERSONATGES

Formen el ball, el **gitano gros**, l'**estaquirot**, habitualment dos **galerons** i onze **gitanes** (anomenades: Bamba, Fesola, Berruga, Mulata, Jana, Refaca, Carabassa, Prussiana, Badall, Fragata i Estrella). Els personatges masculins són interpretats per homes, mentre que els femenins per dones.

INDUMENTÀRIA

Les **gitanes**: camisa i enagos blancs que arriben, més o menys, fins als turmells. Els enagos van guarnits de passamaneria de colors vius. Duen un davantal més aviat fosc amb vetes, actualment de color vermell o blanc, depenent de la colla, i un mocador virolat ample creuat al pit, que deixa lliure l'espatlla dreta. Porten un barret cònic transversal, vorejat d'una cinta i aplicat d'una mena de flors confeccionades amb cintes de colors vius, amb una barballera de cinta més ampla. Porten mitges blanques, calces llargues fins a sota el genoll i les espadenyes vermelles i blaves. S'acompanyen amb castanyoles.

El **gitano gros**, l'**estaquirot** i els **galerons**: duen camisa i pantalons blancs, faldilleta, d'uns 40 cm de llarg, de color vermell i ribetejada d'un doble viu de veta blanca, i faixa negra. Els mitjons són blancs

i les espartenyas blaves i vermelles. Duen, també camalls vermells amb picarols que van de sota el genoll fins al turmell. Al cap duen un mocador lligat i nuat al clatell i també porten unes castanyoles. El **gitano gros** porta un barret tou de color fosc. L'**estaquirot** du un pal d'uns 3 metres d'alçada, del qual pengen les vuit cintes de colors. És l'únic integrant del ball que no du castanyoles.

COREOGRAFIA

La representació completa del Ball de Gitanes s'inicia amb la disposició dels balladors en dues fileres paral·leles, amb quatre gitanes a cada una d'elles i suficientment distanciades per tal que l'espai comprès entre aquestes serveixi d'escenari pel centre del qual hi reciti i es mogui el personatge corresponent. El gitano gros i el portador del pal (l'estaquirot) se situen a un i altre cap entre les dues fileres i reciten els seus parlaments des dels seus llocs respectius. El ball parlat comença amb el recitat del vers del gitano gros.

Després, cada una de les fileres fa unes passades per l'exterior i de dalt a baix, de manera que gira entorn d'ella mateixa en tota la seva llargada, tot saltant i tocant les castanyoles al ritme de la música, fins restar arrencades al mateix punt d'on havien sortit. A cada passada, una gitana deixa la seva posició, es situa enmig de l'espai destinat a recitar el seu parlament, balla amb el gitano gros, diu el seu vers i, finalment, aquest personatge li dona la rèplica. A la següent passada, la gitana que ha actuat recupera el seu emplaçament primitiu a la filera i surt, alhora, la següent per a recitar el seu vers. El ball repeteix el mateix cicle fins que totes vuit gitanes han fet el seu parlament. La part dialogada de la representació la clou el recitat de l'estaquirot, que presenta i ofereix el pal, i que durant tot el ball parlat ha restat al seu lloc com si presidís l'escena. Com que el nombre de gitanes excedeix el de vuit, els parlaments s'alternen en diferents festes majors. L'ordre dels versos dits per les gitanes no té importància i es canvien segons les conveniències de la colla.

Seguidament, comença la part ballada de l'entremès: les gitanes agafen, cada una, una cinta de les que pengen del pal que sosté l'estaquirot, i les van encreuant tot seguint un conjunt d'evolucions entre les components d'ambdues fileres: primerament fan la trena o cordó -o cadena-, tot teixint el pal, i després s'encaren quatre i quatre i fan la trenilla -o treneta- tot trenant les cintes entre si. Abans de desfer els trenats tot seguint, a la inversa, els moviments efectuats en el moment de realitzar-los, es ballen els *galerons*, que consisteixen en una dansa de festeig on els gitans ballen en parella amb una gitana just després de fer, davant d'elles, uns punts de dansa.

A les cercaviles i processons, el ball s'executa tot avançant pels carrers, excepte durant alguna part de la coreografia (la trenilla i els *galerons*) que s'han de ballar, per les seves característiques i dificultat, amb el pal aturat.

PARLAMENTS

Gitano gros:

Valga'm el sant nom de Déu
i la humil Verge Maria,
gloriós sant Bartomeu
que es patró d'aquesta vila.
Mireu amb quanta alegria
ja ens havem determinat
entre aquestes deu gitanes
per poder-ho celebrar
amb tanta serenitat.
Encara que els gitans
siguin negociants d'animals
hem de celebrar la festa
amb castanyoles i balls.
Ja hem fet unes cabrioles,
que una llebre no en fa tantes,
mireu quanta lleugeresa
de peus, cos i cames.
No hi ha ball més divertit

que el ball de les gitanes,
i el so de les castanyoles
fa tremolar les cames.

Gitana Bamba:

Jo sóc gitana honrada
que per nom em diuen Bamba.

Noia de més tramoia
en el món no n'hi ha d'altra
per cantar, per ballar,
per tocar qualsevol dansa,
per tocar les castanyoles,
el pandero i la guitarra;
sols tinc una grossa falta,
que tant com guanyo gasto,
moltes nits me'n vaig de tort
perquè el vi m'agrada massa.

Altra cosa em dóna pena,
n'estic molt aficionada
a fumar cigarro puro
l'un darrere l'altre.

Gitano gros:

Vine aquí, acosta't, Bamba,
que aquí hi ha sal i *salero*.
Doncs no he vist altra gitana
de més *garbo* i més *maneyo*,
i amb tot t'envejo la gracia,
sinó que tens aquest mal,
que de tant en tant t'enganxes.

Gitana Jana:

Valga'm el ret de vel,
si em coneixeu la Jana.
Jo sóc la pobra Janeta,
i en sóc la més desgraciada,
que me n'haig d'anar pel món
descalça i mig despullada,
passant-me la part de rosari
i de pa mai no en trobava.
Un dia vaig recordar-me
d'una certa gitana
que es féu passar per bruixa
i de pa mai no n'hi fa falta
i ara jo faig el mateix,
quan trobo una noia malalta
me l'emprenc i jo li dic:
-Noia, tu estàs embruixada;
si vols que et doni un remei
tot seguit seràs curada-
I d'aquesta manera menjó i visc
i em canta bé la butxaca.

Gitano gros:

“Jana m’agrada molt
perquè entens aquest *sabaté*
no et faltarà pa i pessetes
i sempre et guanyaràs la vida.

Gitana fesola:

A mi em diuen la Fesola
sóc la muller d’en Fesol.
El meu marit és un d’aquells
que em segueix molt la bola;
en té moltes amistats amb una paia
i a mi em deixa a casa sola.
Els dos se’n van per les fires
i jo haig d’esperar fins que, torni
sense cap quarto a la butxaca.
Ja ho veieu, bon gitanet,
lo que hem passa amb aquest home.

Gitano gros:

Fesola, no estiguis trista
si el Fesol t’hagi avorrida.
No et faltarà pa i pessetes,
que jo et faré la vida.

Gitana Berruga:

A mi em diuen la Berruga,
natural de Vallirana,
he tingut disset criatures
de disset me’n queden quatre,
i ara vaig pel món
divertint un xic la gana,
cantant la *Xinxaranxina*,
el *Catapi* i la *Pavana*
dient la bonaventura.
Allà on es fa fosc, hi fem parada.
fent sortir la quitxalla
per les hortes
a robar cols i patates.
Però, en fi, lo que més mengem són gats,
a les nits parem les trapes,
i si arrepleguem un tros de pa
més contents que unes pasqües.

Gitano gros:

“Berruga, no ho facis més
de fer córrer la quitxalla
per les hortes i pels camps
a robar cols i patates,
que si l’hortolà t’atrapa
et fotrà una pallissa
que jauràs una setmana.

Gitana Fragata:

A mi em diuen la Fragata,
sóc sitgetana de pro,
i encara que males llengües
asseguren que els tinc tots,
jo no tinc pas cap defecte...
que sigui xic o molt gros.
Els dits faig córrer una mica,
m'agrada molt el porró,
amb el Moreno em barallo
tant si convé com si no,
i totes aquestes coses
faig amb mesura i raó.
Sóc allò que els antics deien:
el terme mig virtuós.

Gitano gros:

Apa, vine Fragateta,
que prou bé que ens coneixem,
no et facis més propaganda
i la festa amb pau tinguem,
sobretot si ve el Moreno
a arreglar qüestions pendents.

Gitana Estrella:

Jo em dic Estrella i sóc maca,
de Tarragona sóc fila,
mes, per falta de calés,
el meu estel molt poc brilla.
M'agradaria encertar
una quiniela o la rifa,
i veuríeu ben aviat
la patxoca que faria
i el fembrer de pretendents
que tot seguit jo tindria.
Però ara estic cansada
de sentir-me nit i dia:
'Que amb la bellesa no n'hi ha prou
per passar-s'ho bé a la vida'.
Haureu pogut comprovar
que sóc molt presumida...
Molt desanimada estic,
a veure si algú m'anima.

Gitano gros:

Si vols animar-te, maca,
i oblidar la teva pena,
entra amb nosaltres al ball,
i salta, balla i remena,
i si no trobes consol,
no ets gitana de mena.

Gitana Refaca:

Sóc natural de Valls,
que no en nego mai la pàtria,
sóc la muller d'en Refac
gran tocador de guitarra.
És tan gran el seu saber
que sempre en té trenta o quaranta
que els ensenya a tocar,
en tot el món no n'hi ha un altre.
Com que el pare no té par,
em fa ballar la canalla.
Perquè val el teu saber
si la misèria ens treu de casa?
Però, en fi, jo ja em dono manya:
perquè em donen a fiar,
vellut, mocadors, *popelina*
i mengem de la *ganància*.

Gitano gros:

Refaca, m'agrades molt
perquè en tot et dones manya
i fas anar arreglat
el marit i la companya.
Tu aniràs pel món
a vendré cintes i indianes,
però no em feu quedar malament,
doncs vosaltres, les gitanes,
teniu molt dolces paraules
però dolentes les entranyes.

Gitana Badall:

Sóc la gitana Badall,
m'ho diuen perquè tinc fama
que mai més no pararia
de fer funcionar la barra.
El Xunguito, el meu marit,
que ja em coneix la jugada,
procura que mai no em falti
de xiclets alguna capsa,
perquè diu, el *punyetero*,
que així surto més barata
a la bossa familiar,
que està la pobra,
prou flaca...

Gitano gros:

Vine, balla i no badallis,
que et podries empassar
el pal amb totes les cintes,
i no podries dansar.
Si balles bé, jo et prometo
que un bon premi tu tindràs,
pel teu *salero*, pel *garbo*,
i també pels teus badalls.

Gitana Mulata:

A mi em diuen la Mulata
i em mantinc de la rampinya
sóc un poc de l'ungla llarga
per les tendes, per les places,
és tan gran la lleugeresa
que no vaig mai de buit a casa.

Gitano gros:

Mulata, no ho facis més
de fer córrer la gardunya
que un dia trobaràs un
que t'escurçarà les ungles.

Gitana Carabassa:

Fugiu, deixeu-me passar,
que ara ve la Carabassa.
Ja ho sabeu vos, gitanet,
que en sóc la més desgraciada,
jo en tenia un passament
amb una caixa *mitjada*
en la meva vida m'ha faltat
quinze unces a les butxaques.
M'han robat los animals,
la roba i les arracades,
i ells dos es *recreien* molt bé,
i a mi de fam em deixen caure.

Gitano gros:

Ai, la pobra Carabassa!
Tot això t'ha fet el teu marit?
No t'espantis, Carabassa,
que jo i tu en farem un tracte,
que de gats i burros morts
en menjaràs en abundància.

Gitana Prussiana:

Sóc gitana de naixement,
i em diuen la Prussiana.
Minyons: de més tramoia,
en tot lo món no hi ha una altra.
Jo en tenia molts pretendents
quan era més jove que ara,
puix jo, amb forces paranys,
els jovenets feia caure,
ara m'he fet un xic vella
i no tinc què m'apedaci,
i em poso a fer casaments,
cercant les noies guapes,
i els hi dono entenent
de què prompte seran casades.
Gitanet, no em vulguis mal,
que tot lo del món són trapes.

Gitano gros:

Prussiana, tingues compte
i posa un poc d'esmena,
que l'hora menys pensada
et veuràs amb una tragèdia.
Deixa't de *casamenteries*,
posa't a vendre cintes,
indianes o percales,
com fan les demás gitanes,
que és la filla de cal Petrac,
l'altra li diuen la Gerra,
la jove de cal Salvat,
filla d'un tal Pinyana,
i d'altres que també hi ha
dintre d'aquesta vila,
a la plaça, pels carrers
fan parada cada dia,
i a la tarda, amb el farcell,
donen un tomb per la vila.
-Noies: cotons, torre de cinc pams
i peces per fer camises...
I així es guanyen la vida.

Gitana Prussiana:

Gitano! El vostre consell,
el prenc amb molta alegria,
a les vostres plantes estic,
i en quedo *arrepentida*.

Gitano gros:

Alça't i faràs passada,
per estrènyer bé el cos.
Les que van a la *xulina*
se'ls acostuma a fer el cul gros,
els costats ben estufats
i la clenxa ben partida.
Noies d'aquests voltants,
si n'hi ha cap de ferida
per les paraules que jo us dic...,
a veure si us dic mentida.

Estaquirot:

Aquí us presento aquest pal
perquè feu cordó i trenilla.
No em feu quedar malament
davant de tota la gent.

EL BALL DE PASTORETS

DADES GENERALS

Nom: El Ball de Pastorets

Primera referència a Sitges: 1853

Any d'aparició: 1978 (colla actual)

Colla: Agrupació de Balls Populars de Sitges

Àmbit: Ball popular. Ball amb parlaments

DESCRIPCIÓ

El Ball de Pastorets és documentat a Sitges des de 1853, concretament des de la seva participació a les festes en honor a la Mare de Déu del Vinyet. La primera participació documentada a la Festa Major de la vila fou el 1858.

Després d'un seguit de referències esparses, és a partir de 1890 que es pot afirmar que el Ball de Pastorets ha participat, amb una extraordinària regularitat, a la nostra Festa Major. De fet, només ha deixat de sortir en les comptades excepcions que van impedir la celebració global de la Festa.

Conserva molts vincles amb el Ball de Cercolets: tots dos tenen una estructura coreogràfica molt semblant, la seva terminologia és gairebé igual (*passada, bóta, ponts*) i tenen el mateix nombre de components.

A la nostra vila s'han conservat dues versions totalment diferents dels versos del Ball de Pastorets. Totes dues relaten la vida dels pastors amb la seva quotidianitat i els seus problemes. La versió més antiga, d'origen i autor desconeguts, fou copiada per Salvador Picas i Fíguls d'un article d'*El Eco de Sitges*, escrit per Salvador Soler i Forment i publicat el 1954. Soler i Forment els va copiar, a la vegada, de la llibreta del mestre Huguet. Aquesta versió es podria remuntar a mitjans del segle XIX. La versió més moderna, probablement fou creada durant l'etapa que Jaume Fontfria i Mora fou majoral de la colla. Aquesta versió afegeix un sentit satíric al ball, relacionat amb l'actualitat sitgetana del moment. La versió moderna podria haver aparegut durant el primer quart del segle XX. Pere Serramalera i Cosp va recollir aquests versos directament del testimoni de Jaume Fontfria.

Des de 1978, de forma ininterrompuda, la colla que el representa pertany a l'Agrupació de Balls Populars de Sitges. Durant els anys 1978, 1979, 1981-1983, 1985-1988 i 1995-2000, també el representà una colla no adscrita a cap associació.

Als anys 80 del segle XX, es va crear la variant de *La barreja*. Es tractà de substituir les set picades a terra, dels set primers compassos de la tonada, a partir de la primera repetició de la tonada. Amb aquest canvi es reduí considerablement el temps de durada de *La barreja*. Colles posteriors van suprimir *La barreja* tradicional i ni tan sols la van ballar en el moment de fer la representació sencera del ball.

TONADES I ACOMPANYAMENT MUSICAL

A Sitges, la tonada del ball es toca amb flabiol i sac de gemecs. Consta, igual que la del Ball de Cercolets de dos motius: *La passada* i *Els exercicis*. El primer s'utilitza per fer les passades de l'inici del ball, abans dels parlaments. El segon serveix per fer l'exercici *La bóta*. La tonada de la primera part és el clàssic *Pastoret d'on véns*, però *Els exercicis* (com també part de la coreografia) és calcada a la del Ball de Cercolets. La música s'ha mantingut sense alterar des de fa més d'un segle.

PERSONATGES

A la nostra vila aquest ball està format per set **pastorets**, un **rabadà** (el component més jove del ball) i un **majoral** (acostuma a ser el més gran). Depenent de les èpoques, l'edat dels components és d'entre dotze i vint-i-cinc anys.

INDUMENTÀRIA

El vestuari del ball intenta reproduir el dels pastors autèntics, d'una banda ho fa d'una manera bucòlica i fins i tot estilitzada i, de l'altra, adaptada a la resta de balls del seguici de la Festa Major sitgetana.

Cada dansaire està proveït d'un pal de magraner, gens recte d'uns 80 cm de llargada (normalment pintat de fons groc, amb els extrems de color negre i unes línies verdes i vermelles que s'entrecreuen en forma d'espiral).

Vesteixen camisa, pantalons i mitjons blancs. Als pantalons hi duen cosides una veta blava a la cama

dreta i una de vermella a l'esquerra. L'armilla és de roba blanca, ribetejada amb una veta d'un color i decorada amb cintes, també, de diversos colors, cosides en forma rodona prisada, imitant les flors. La faixa és de color vermell o blau, segons la filera en què se situï cada ballador. Els camalls són de color vermell amb cascavells i van lligats als turmells. Un mocador els cobreix el cap.

De forma creuada i de l'espatlla dreta penja un barret com el dels cercolets, però en miniatura, de 10 a 15 cm de diàmetre. De forma creuada i de l'espatlla esquerra penja un sarró ribetejat amb vetes de colors i amb les mateixes vetes que decoren l'armilla i del qual penja una carbasseta a cadascun dels extrems. Duen unes espadnyes de vetes blaves i vermelles.

Per a completar la indumentària hi ha un estri imprescindible en aquest ball, el fuet o bassetja. Un dels seus extrems és de forma rodona per a poder-lo agafar amb la mà, a l'altre hi ha un petador amb forma de trena de cànem o d'un altre material, el qual fa l'espetec. La bassetja només es fa servir a la part parlada del ball.

COREOGRAFIA

El ball s'inicia amb la disposició dels pastorets en dues fileres i amb el parlament del Majoral. Quan aquest acaba, comencen *Les passades*, que els balladors executen picant rítmicament a terra amb els pals. En la primera, tots tornen a la posició inicial i en els darrers compassos piquen dues vegades per sota la cama amb el pastoret de davant, primer aixecant la cama esquerra i després la dreta. En cada una de les passades següents (de la segona fins la novena), un ballador diferent es queda en el centre, davant del Majoral, per a dir el seu vers. Abans de recitar-lo, el pastor fa espetegar la bassetja. Acabades totes *Les passades*, els pastorets fan la barreja, la qual finalitza quan tots els balladors arriben de nou al seu lloc. Als anys 80 del segle XX es va crear la variant de *La barreja* per a reduir-ne el temps de durada. Seguidament, els pastorets executen *Els ponts*: el pastoret vuitè deixa el seu pal i tots agafen, amb la mà lliure, el del company, els aixequen i van passant-hi per sota. Després, i seguint la tonada, els balladors s'obren per tal de començar a fer *El cargol*, que els conduirà a la formació de *La bóta*. Al damunt del teixit de pals encreuats, s'hi enfila el Rabadà per a dir el seu vers. A continuació, desfan la figura seguint el moviment del *cargol* al revés de com l'havien evolucionat abans.

PARLAMENTS

Majoral:

Pastorets un important
cas de molta transcendència;
tenint-vos a ma presència,
ara el vaig a referir
i parlar-vos de manera
com pertoca al Majoral,
que és el càrrec principal
de què em vareu revestir:
Avui, Sitges fa la Festa
del seu venerat patró;
hi haurà teca amb abundor
i alegria entre els veïns.
I és molt just que tots nosaltres
també omplim els sarronets
i puguem fer molts traguets
dels més generosos vins.
És de llei que mengin talls
tots aquells que facin balls!

Rabada:

Majoral, haveu estat
tant feliç com encertat;
tinc jo el mateix pensament:
menjar i beure en tot moment

moscatell i malvasia,
i al cor sempre l'alegria,
car tot jove rabadà
també haurà de traguejar,
més que mai en la diada
de nostra Festa Major,
perquè sigui celebrada
amb major satisfacció.

Pastoret primer:

Majoral i Rabadà
que haveu pres davantera:
teniu el cervell molt dar
i us dic que fareu carrera.
Convé no viure encantat,
ni deixar-se amagar l'ou;
el ramat ben pasturat
i a aixopluc, sempre que plou.
Si per sort arrepleguem
dels senyors bon centimets,
la bassetja trencarem,
tot ballant els Pastorets.

Pastoret segon:

Ja sabeu que avui al món
hi ha ramats de llana i pèl;
doncs jo, com pastor segon,
i company vostre fidel,
us diré que hi han molt d'ells
amb malura i carn dolenta,
que, si no mata, rebenta
i entortolliga els budells.
Sort tenim que a nostre vila
hi ha carnisers molt honrats
i un manescal que espavila
els anyells esgarriats!

Pastoret tercer:

Pastorets: de festa estem;
fem petar la bassetgeta,
per a veure si pesquem
alguna altra pisseteta.
Veig que avui no n'hi ha tantes;
tothom viu en un desmai;
els bitxos maten les plantes,
i el menjar, més car que mai.
Però no ens encaparrem:
toc de borrega, i ballem.

Pastoret quart:

He cobrat la llibertat,
després d'arrestat nou dies,
per haver entrat el ramat
en privats de les masies.
Que trist és en aquest món

viure una persona sola,
sense veure el sol si es pon
o si surt, dins la garjola.
Però avui, grat sia a Déu,
podré ballar ben mudat.
Sia per sempre lloat
el patró sant Bartomeu!

Pastoret cinquè:

Tinc les cabres al corral,
per a gaudir de la festa;
cap diada com aquesta,
per ser festa patronal.
Avui, no es deu pasturar
cap ramat a la muntanya,
perquè fóra cosa estranya
i pecat el treballar.
La borrega, que no pari
fins que s'arribi al desvari!

Pastoret sisè:

És costum dels pastorets
assistir a la processó,
tot ballant i fent saltets
amb gaiatos de color.
Aquest any, els pastorets
lligarem bordegassots
que ens embruten les parets
amb llegendes i ninots.
Als murrís d'aquesta manera,
si no tenen més corretja,
de verdancs tota l'esquena
marcarem amb la bassetja.

Pastoret setè:

El setè sóc, Majoral,
el més petit dels companys;
no tinc més que catorze anys,
però ballo amb molta sal.
Si tots nou volem ballar,
ara és hora; ballem bé;
que hi ha gent aquí al carrer
contemplant-nos, molt temps ha,
i ompliran les carbassetes
i sarrons amb bé de Déu.
Vetlleu els xais de les pletes,
gloriós sant Bartomeu!

Majoral:

Molt alegre i de primera
és la festa d'aquest sant;
la gentada forastera
va cada any fent-se més gran.
Puix que el nostre patró sant
tot ho pot de part de Déu,

tant l'heroic sant Bartomeu
com la Verge del Vinyet
tindran sempre al pastoret
protegit com un fill seu.

Vers del rabadà en fer la bóta:

Venturosa i de primera
és la festa d'aquest any
la gentada forastera
va cada any fent-se més gran
perquè el nostre patró sant
i la Verge del Vinyet
tinguin uns pastorets
protegits com angelets.
Gloriós sant Bartomeu
que de Sitges n'és patró,
Visca la Festa Major!

A la Festa Major de santa Tecla, aquests tres darrers versos són substituïts pels següents:

Gloriosa santa Tecla
que de Sitges n'ets patrona,
Visca la Festa Major petitona.

EL BALL DE CERCOLETS

DADES GENERALS

Nom: El Ball de Cercolets

Primera referència a Sitges: 1853

Any d'aparició: 1984 (colla actual)

Colla: Agrupació de Balls Populars de Sitges

Àmbit: Ball popular. Ball amb parlaments

DESCRIPCIÓ

Aquest ball apareix documentat per primera vegada al *Diario de Barcelona* de 1853. Des de llavors, el Ball de Cercolets ha anat participant amb molta regularitat als actes de la Festa Major, tant de l'últim quart del segle XIX com al llarg del segle XX. Només en comptades excepcions el ball no ha sortit. Després d'un seguit de referències esparses, és a partir de 1883 que el ball de Cercolets participa de forma ininterrompuda a la Festa Major de Sitges. Fins a l'any 1983 el va representar una colla no adscrita a cap associació. El 1984, l'Agrupació de Balls Populars va formar-ne una de pròpia per a representar-lo. D'aquesta manera, entre els anys 1984 i 1990 hi va haver dues colles fent el Ball de Cercolets. El 1991, ja només va sortir la colla de l'Agrupació de Balls Populars, la que el representa actualment.

A Sitges, es té coneixement de tres versions dels versos del Ball de Cercolets, recitades per diferents colles al llarg de la història. La versió més antiga fou recollida en una llibreta pel mestre d'escola Francesc Huguet i Mainer. L'any 1954 els va publicar Salvador Soler i Forment a *El Eco de Sitges*, i posteriorment Salvador Picas i Fíguls en va fer una transcripció completa i la va dipositar a l'Arxiu Històric de Sitges. Per altra banda, l'any 1931 Antoni Muntanyola va crear una nova versió amb caràcter més laic i foren recitats. Una tercera versió fou aplegada per Casildo Vivó i publicada al Quadern núm. 3 de l'Escola de Grallers de Sitges. Aquesta darrera s'ajusta a la que actualment reciten els integrants del Ball de Cercolets.

TONADES I ACOMPANYAMENT MUSICAL

La música d'aquest ball es toca amb flabiol i sac de gemecs. La representació consta de dues parts ben diferenciades: *La passada*, que es repeteix després de cada parlament dels cercolets i del Majoral, i *Els*

exercicis, que comprenen *La barreja*, *El pont* i la construcció de *La bóta* i *La campana*, que són les dues estructures de cercols encreuats on s'hi enfila l'àngel per a recitar un vers. La segona part del ball, que correspon a la dels *exercicis*, és idèntica a la que es fa a la segona part del Ball de Pastorets. La tonada del Ball de Cercolets fa més d'un segle que es manté sense alterar.

PERSONATGES

Tradicionalment, el Ball de Cercolets està integrat per infants d'entre set i dotze anys. Està format per vuit cercolets, a més de l'àngel, encara més petit que la resta, i el majoral, que generalment és un adult i representa el mal temptador.

INDUMENTÀRIA

Els cercolets: pantaló blanc, amb una veta blava vertical al costat dret i una altra de vermella al costat esquerre. Camisa i mitjons blancs. Camalls de color vermell, amb cascavells i lligats als turmells. Faldilleta de color vermell, ribetejada amb dues vetes de color blanc. Una faixa de color blau o vermell, segons a la filera que pertanyin. Un mocador lligat i creuat al tors, amb el nus al pit i passant per l'espatlla esquerra. Un barret de copa baixa folrat amb tarlatana de colors i decorat amb una veta cosida en forma de ziga-zaga. A cadascun dels seus angles hi ha unes vetes de colors cosides en rodó imitant flors. Espardenyes de veta blava i vermella com la resta de balls.

El cercol: tub cilíndric de plàstic, folrat amb tarlatana i vetes de colors.

El majoral: igual que els cercolets, excepte que no porta ni barret, ni cercol, ni camalls. En el moment de recitar els versos, i com a símbol del seu càrrec, du a la mà dreta un trident de fusta de color vermell i d'uns 50 cm de llargada.

L'àngel: túnica de tarlatana de color clar, cenyida a la cintura. Mitjons i espardenyes blanques. Al cap du una corona circular i amb la seva mà dreta agafa una espasa foguerada.

COREOGRAFIA

En començar el ball, els vuit cercolets fan *La passada*, tot brandant els cercols a dreta i esquerra al compàs de la música, i es col·loquen davant del Majoral en dues rengles de quatre encarades mentre escolten el vers que aquest personatge els dirigeix. Quan el Majoral conclou el seu parlament, els cercolets repeteixen *La passada* fins a vuit vegades. Després de cada una, un ballador diferent es queda al centre, davant del Majoral, per a dir el seu vers.

Cada cercolet, abans de començar el seu parlament, fa la salutació, que consisteix en fer dos salts mentre passa el cercol per sota els peus en sentit de darrera cap endavant.

Després de la desena passada, quan tots els balladors han recitat el seu vers, els cercolets queden d'esquena mirant cap a l'exterior. Llavors, el Majoral recita el seu segon parlament, que clou la primera part del ball. Seguidament, els balladors executen *Els exercicis*, que s'inicien amb el moviment conegut amb el nom de *La barreja*, i que consisteix en els creuaments en ziga-zaga de les dues fileres de cercolets, tot dibuixant un cercle, fins tornar a quedar en les posicions inicials.

Un cop conclusa *La barreja*, el cercolet vuitè deixa el seu cercol i cada ballador cedeix un extrem del seu. En aquest moment, s'inicia el moviment en cargol que condueix a la construcció de *La bóta*, amb els balladors encarats de dos en dos tot encreuant els cercols.

Quan la figura s'ha creat, el Majoral es col·loca sota la cúpula formada pels cercols encreuats i l'àngel s'enfila al capdamunt per dir el seu vers. Quan aquest finalitza, els balladors desfan la construcció seguint el moviment del cargol al revés de com l'havien fet. Quan el primer cercolet arriba al seu lloc d'origen, els balladors comencen a fer *El pont*, tot col·locant els cercols en forma de passadís i passant per l'interior de la fila, un rere l'altre, sota les arcades que fan el cercols. A voltes, després del *pont* els balladors fan un nou cargol i construeixen l'estructura de *La campana*, semblant a *La bóta* però amb els cercols al revés, dins la qual hi puja, de nou, l'àngel.

PARLAMENTS

Àngel:

Cercolets obedients,
sitgetans per excel·lència:
la Divina Providència

vol que avui ballem contents,
que tinguem bons sentiments,
semblant béns per tot arreu,
i a major glòria de Déu
que ballem amb alegria,
celebrant el feliç dia
del patró sant Bartomeu.

Majoral:

Cercolets: us vinc a dir
el que sento dins mon cor;
Llucifer és mon senyor
i per ell jo dec morir;
jo no sortiré d'ací
sense dir en alta veu
que no tinc per patró meu
al patró d'aquesta festa,
i que el majoral protesta
contra aquest sant Bartomeu.

Tots:

Oh!... Oh!...

Cercolet primer:

Salve, salve,
àngel de Déu
si fins ara jo he pecat,
no tenint res per sagrat,
ni tampoc sant Bartomeu,
ara us dic que em sap molt greu,
majorment estant de festa
tecs i balls a tota orquestra.
I parlant-vos amb franquesa,
cap com Sitges, la princesa,
pot relluir com aquesta.

Cercolet segon:

Àngel sant: tenint llicència
de saltar amb cèrcol guarnit,
saltaré amb major delit
aquí, a vostra presència.
Amb tan noble concurrència,
companys meus, en tal funció
dedicada al sant patró,
gloriós sant Bartomeu
cadascú amb el cèrcol seu
salti i volti com faig jo.

Cercolet tercer:

Àngel sant del Paradís:
és avui el feliç dia
que amb la vostra companyia
tot serà joia i encís.
Ah, si tothom ho sentís,
-amb un feix de dinerets

perquè els pobres cercolets
no es trobessin decaiguts
i ens donessin, resoluts,
entre tots alguns drets.

Cercolet quart:

Esperit angelical:
jo i els meus companys venim
per a què, plegats, fruïm
de la festa patronal.
És la festa principal
que tenim els sitgetans,
i els espectacles són tants
del programa de la Festa,
que tothom diu que és aquesta
la millor dels catalans.

Cercolet cinquè:

Angelet baixa del cel:
sigueu sempre benvingut
amb alegria i salut
de tot cristià fidel;
feu tan dolça com la mel
la dansa d'aquest jovent,
perquè salti alegrement
sense estalviar saltets,
fent el ball dels cercolets
davant de tan bona gent.

Cercolet sisè:

Àngel meu, present ací:
amb el cercol enflocat
a la Festa havent entrat
projectant un raig diví
que ara a tots ens fa lluir.
Cercolets trempats així
àngel meu, no en trobareu;
jovenets com ens veieu
estimem molt el treball
i ballem amunt i avall
pel patró sant Bartomeu.

Cercolet setè:

Angelet celestial:
una mercè us demanem;
que feu mentre ballem
guanyem tots un bon jornal.
Sent la festa principal
que celebra aquesta Vila,
on, de rics, n'hi ha una pila,
no diré cap disbarat:
d'esperar, ben confiat,
la propina que s'estila.

Cercolet vuitè:

Angelet molt estimat:
prenem part en la funció
de l'ínclit i ferm patró,
perquè sigui més lloat.
És i fou digne advocat
de la terra sitgetana,
i com joia catalana
i preada en tots indrets,
el tribut dels cercolets
li retem de bona gana.

Majoral:

Veig la gent tota anhelosa
de voler sant Bartomeu,
quan sabeu que el cabdill meu
fou Llucifer. Mala cosa
el paper de Majoral!
Sense cap pecat mortal
no podeu anar a l'Avern,
però, si diners voleu,
feu com jo: robeu, robeu,
i ens trobarem a l'infern.

Àngel:

Desenganya't (al Majoral) és en va
contra Déu intentar lluitar;
trobaràs aquesta fruita
sempre verda per menjar.
Cap d'aquests et seguirà!
La maldat d'una doctrina
a pac a poc emmetzina
i és amarga com la fel.
Amb la Trinitat del cel
fruitem glòria divina.
Lloat sigui el nom de Déu
i l'heroic sant Bartomeu!

Vers de l'àngel quan puja dalt de la bóta:

Cristians obedients,
jo us dic amb reverència,
per complir la penitència,
perquè tots sigueu atents,
aquests són els meus intents:
per major glòria de Déu
farem el ball en favor seu,
amb *contento* i alegria
farem feliç la vida.
Gloriós Sant Bartomeu
que de Sitges n'ets patró,
Visca la Festa Major!

A la Festa Major de santa Tecla, aquests tres darrers versos són substituïts pels següents:

Gloriosa santa Tecla
que de Sitges n'ets patrona,
Visca la Festa Major petitona.

EL BALL DE PANDERETES

DADES GENERALS

Nom: El Ball de Panderetes

Primera referència a Sitges: 1889

Any d'aparició: 1980 (colla actual)

Colla: Agrupació de Balls Populars de Sitges

Àmbit: Ball popular

DESCRIPCIÓ

Sitges no va tenir un Ball de Panderetes propi fins a l'any 1980, arran de la colla creada per l'Agrupació de Balls Populars en un afany del jovent de prendre part a la corrua folklòrica de la Festa Major. De tota manera, hi ha dues referències força reculades de la presència d'aquest ball a la Festa Major. La primera és de l'any 1889, durant la inauguració de la Casa Consistorial (l'antic castell de Sitges reconvertit) hi participaren un grup de balls vilafranquins, entre els quals hi havia el de Panderos. La segona referència és la de 1943. Aquella Festa Major, a la Matinal i a la Processó de sant Bartomeu i va participar també el Ball de Panderos vilafranquí.

El Ball de Panderetes de Sitges està format per un total de, com a mínim, vuit noies.

TONADES I ACOMPANYAMENT MUSICAL

A Sitges, el Ball de Panderetes es toca amb flabiol i sac de gemecs. La tonada és la mateixa del Ball de Panderos de Vilafranca del Penedès.

INDUMENTÀRIA

Les dansaires duen pantalons, camisa i mitjons blancs, faldilleta vermella amb doble viu de veta blanca, camalls de color vermell o blau, amb cascavells i lligats als turmells. Faixa vermella o blava i mocador creuat al pit, que pot ser blau o vermell. Dur els elements blaus o vermells depèn de la rengla que ocupin les dansaires. Duen espadnyes també blaves i vermelles.

Les panderetes consisteixen en un cercol ample de fusta amb l'ull tapat per un costat amb una pell prima i tibant. Té un seguit de forats en el cercol, en els quals van uns sonalls. S'ornamenten amb vetes blaves i vermelles.

COREOGRAFIA

La coreografia del Ball de Panderetes està formada per cinc figures: *la passada*, *la creu*, *la serp*, *la jota* i *el quadro* o *els platerets*. Darrerament, s'ha incorporat, també, el ball denominat *corrandillo* i *travessa*. A tall d'exemple, se'n comenten unes quantes: el ball s'inicia amb la disposició de les balladores en dues fileres i amb un repic de panderetes al seu lloc. Tot seguit, les fileres fan *la passada*, que consisteix en un desplaçament rodat de cada una d'elles al pas del ball pla.

En retornar a lloc i canviar el motiu musical, les dues fileres fan sonar, al compàs, la pandereta a la part de fora i de dins dels espais que delimiten amb la seva disposició. Per a formar la figura de *la creu*, les components de les fileres es desplacen fent, les del davant, tres passos enrere, les del darrera, tres passos endavant, i les del mig, cap enfora.

Per ballar la figura de *la serp*, les components comencen fent sonar la pandereta amb el braç estirat avall i a ritme de la música, mentre marquen el pas. En l'accent final del tema, piquen la pandereta i a partir d'aquest moment l'última noia de cada fila comença a avançar tot fent *la serp* entre les noies del seu mateix color, que segueixen picant, fins arribar a davant de tot. De forma successiva i en tornar-se a iniciar el tema musical, la noia que queda al darrere de la fila, avança seguint el moviment de la seva predecessora. Les evolucions es van repetint fins que totes les components han passat a davant i la fila

torna a quedar com estava a l'inici.

A la figura de *la jota*, les balladores van movent la pandereta amb el braç estirat avall mentre fan un balanceig, que es repeteix vuit vegades.

Seguidament, piquen tres vegades mentre es creuen amb la parella (un cop en el lloc, un cop al centre i un cop a l'altre costat de la fila). Canvien de costat quatre vegades, i en una variació de tema musical, executen els creuaments aixecant una cama per donar-se impuls, mentre piquen la pandereta quatre vegades.

EL BALL DE CINTES

DADES GENERALS

Nom: El Ball de Cintes

Primera referència a Sitges: 1982

Any d'aparició: 1982 (colla actual)

Colla: Agrupació de Balls Populars de Sitges

Àmbit: Ball popular

DESCRIPCIÓ

El Ball de Cintes és un dels darrers incorporats al seguici popular del folklore sitgetà. Sortí per primer cop l'any 1982 i fou introduït per l'Agrupació de Balls Populars, associació que encara el treu al carrer actualment.

TONADES I ACOMPANYAMENT MUSICAL

A Sitges, aquest ball es toca amb gralla. La música ha estat treta del Ball de Cintes de les Preses (la Garrotxa).

PERSONATGES

El ball està format per un mínim de vuit noies i un noi, el qual es coneix com a estaquirot o capità.

INDUMENTÀRIA

El vestuari de les ballaires consta de brusa cordada a l'esquena, faldilla fins al genoll i mitges blanques. Les espartenyas són de vetes blaves i vermelles. Duen armilles de color blau o vermell segons la renglera on estan situades, amb un doble ribet de passamaneria del color de la renglera contrària. També duen un faixí blau o vermell, que coincideix amb el color de l'armilla, ribetejat del color contrari. L'estaquirot o capità du camisa, pantalons i mitjons blancs, armilla blava o vermella ribetejada i faixí. Les espartenyas són de vetes blaves i vermelles.

Tots els components del ball duen, lligats als turmells, camalls blaus o vermells segons el color de l'armilla, ribetejats, també, amb veta del color contrari i amb cascavells.

Les cintes, de 5 metres de llarg, són unes de color vermell i altres de color blau.

COREOGRAFIA

La coreografia consisteix en el trenat de les cintes per part de les balladores, quatre a cada banda, que trenen i destrenen al voltant del braç del noi.

La colla del Ball de Cintes de Sitges té diverses coreografies en el seu repertori: el ball de Cintes pròpiament dit i diverses evolucions que, ballades a ritme d'altres tonades populars, permeten fer passa-carrers. El principal és el que li dóna nom, el Ball de Cintes, que s'executa seguint la tonada del Ball de Cintes de Les Preses.

Per a ballar-lo calen nou persones: quatre noies amb complements blaus que es col·loquen a la filera de la dreta, quatre noies de vermell que es col·loquen a la filera de l'esquerra, i el noi que fa d'estaquirot, que es col·loca enmig i que pot anar de qualsevol dels dos colors. En començar el ball, les noies duen la cinta penjada a les espatlles i es col·loquen les mans a la cintura. A continuació, es fa el primer pas vuit vegades i, seguidament, el segon pas vuit vegades més. Tot seguit, i d'una en una compàs rere compàs, les noies donen la cinta a l'estaquirot, començant per les blaves i seguint per les vermelles.

A partir d'aquest moment, el ball consisteix en trenar el braç de l'estaquirotot tot fent sis passades, dos d'elles en ziga-zaga. Abans de desfer el trenat amb els mateixos moviments, però d'evolució contrària, els balladors fan vuit saltirons endavant i vuit enrere. Un cop acabades les passades, les noies van a buscar les seves cintes a l'estaquirotot seguint el mateix ordre que en el moment de donar-les al principi del ball. Per acabar, es fa el primer pas vuit vegades i el segon pas vuit vegades més. Als anys 90, la colla creà una variació d'aquest ball -conegut amb el nom de *Cintes curtes*- que suprimeix alguns compassos d'espera de la coreografia original.

A banda del Ball de Cintes tradicional, la colla treu al carrer, des de 1983, altres coreografies que permeten fer passa-carrers. Una d'aquestes es balla amb la música de *La Bolangera*, i està adaptada per a poder-la fer amb cintes. D'altres es ballen amb les músiques del *Vermut* i *El 2/15*. El darrer ball incorporat per la colla es coneix amb el nom de *La Marxa Mora*.

LA MOIXIGANGA

DADES GENERALS

Nom: La Moixiganga

Primera referència a Sitges: 1853

Any d'aparició: 1985 (colla actual)

Colla: Agrupació de Balls Populars de Sitges

Àmbit: Ball popular. Ball popular de caràcter religiós

DESCRIPCIÓ

La primera referència escrita de la presència de la Moixiganga a Sitges data de 1853. A partir de llavors, apareix documentada en nombroses ocasions durant el segle XIX i principi del XX, a excepció d'alguns anys en què se sap que no va sortir, o bé no se'n té notícia. Des de 1924, ha participat amb regularitat quasi absoluta a la nostra Festa Major. Només ha deixat de sortir en les comptades excepcions que van impedir la celebració de la Festa. Des de 1985 se'n fa càrrec l'Agrupació de Balls Populars de Sitges. La Moixiganga és un ball de caràcter religiós, en el qual es representa, mitjançant una sèrie de quadres o misteris, la passió, mort i resurrecció de Jesucrist.

A Sitges, el grup es compon de 15 persones. Hi ha 10 ballaires, els quals reben noms diferents segons les posicions de **costers, mitgers, alts, baixos** (tots ells configuren el grup de candelers) i **guia**. Els altars humans són fets a mena de cirials o canelobres, per això aquests executants reben el nom de **candelers** i marquen un espai sacralitzat. També trobem 4 **bastaixos**, que tenen la missió d'aguantar a les espatlles tot el pes dels companys drets sobre d'ells, i un **Crist**, que és el personatge que centra tota l'acció imitativa.

Els balladors s'apleguen a muntar les escenes sempre en la fase musical corresponent. A un senyal del cap o guia s'enfilen tots alhora i resten quiets i seriosos fins que el capità ho creu convenient.

Se segueix un ordre cronològic en el ball, però aquest ordre es trenca quan es fa la Moixiganga durant els seguicis de les cercaviles o de les processons. Llavors només es munten els que tinguin la possibilitat de fer-se caminant. Entre quadre i quadre es repeteix el trenat descrit amb el nom de **creuat**.

TONADES I ACOMPANYAMENT MUSICAL

És una de les músiques més particulars del folklore sitgetà que sempre ha estat interpretada amb gralla. És l'única de la seva espècie que ha sabut mantenir-se viva al carrer. La seva estructura melòdica denota una antiguitat considerable. Després de la Guerra civil (1936-39), la música de la Moixiganga, que fins aleshores sempre s'havia transmès oralment, va estar a punt de perdre's per manca de músics que sabessin interpretar-la. Leandre de Vilanova va arribar a ser l'únic graller que la sabia i la seva generositat va fer possible que l'apreguessin les generacions posteriors. Avui la partitura d'aquesta música ja ha estat diversos cops publicada, gravada i divulgada.

INDUMENTÀRIA

Els **candelers** i **guies**: vesteixen camisa, mitjons i pantaló blancs amb ribets blau (cama dreta) i vermell (cama esquerra), faldilleta vermella, d'entre 40 i 50 cm, amb dos ribetejats de veta blanca, faixa blava

o vermella (segons el lloc que els pertany). Duen també camalls vermells amb cascavells, lligats als turmells. Les espartnyes són de veta blava i vermella. Una armilla blanca florida de colors vius pel davant els cenyeix el cos, juntament amb el barret de les mateixes característiques que el del Ball de Cercolets: barret de copa baixa folrat amb tarlatana de colors i decorat amb una veta cosida en forma de ziga-zaga. A cadascun dels seus angles, du unes vetes de colors cosides en rodó imitant flors. A les mans duen una atxa, que a les actuacions diürnes és substituïda per un bastó de fusta folrat amb cintes. Els **bastaixos**: duen pantalons i mitjons blancs i camisa fosca (actualment de color vi o carmí) amb un mocador lligat al cap. Els pantalons van també ribetejats amb una veta blava (a la dreta) i una de vermella (a l'esquerra). Els camalls vermells amb cascavells els duen muntats damunt la faixa negra. Les espartnyes són també de veta blava i vermella. Finalment, duen també faldilleta vermella amb dos ribetejats de veta blanca.

El **Crist**: vesteix pantaló, mitjons i camisa blancs, faldilleta vermella amb dos ribetejats de veta blava i faixa, també de color blau. Du armilla blanca florida pel davant i es cobreix el cap amb una mena de casquet en forma de creu folrat de tarlatana i florit. És l'únic que no porta camalls.

COREOGRAFIA

El ball de la Moixiganga es desenvolupa de la següent manera:

Salutació: amb les primeres notes sona la gralla a temps, lliure i sense acompanyament de timbal, s'atansen els balladors i s'arreglaren en dues fileres de set persones a raó de quatre candelers, quatre bastaixos i sis candelers més. El Crist roman al final de les dues rengleres. La melodia, talment un crit aspre, trenca per set vegades un plany i es diu que això és en record del sermó de les set paraules. A cada una de les crides, s'avancen dos ballaires amb un pas endavant aixecant l'atxa a manera de salutació. Els ciris són sostinguts en mans contràries per les dues files sempre portant-los a la part de fora.

Voltes: en atacar el ritme del timbal i la gralla la melodia següent s'executen unes passades en cercle; és l'única vegada que es dona al ball un desplaçament coreogràfic en aquest sentit rotatiu. És la barreja o plantejament. Cada una de les fileres volta cap a fora fins a retornar al lloc amb passes moderades. Els dos caps de fila, en voltar, es col·loquen al costat del Crist i aleshores l'acompanyen fins al davant dels espectadors, on resta situat. L'acte és una al·legoria del sentit cíclic de la vida.

Creuat: ara, com més enllà entre quadres, els participants entrecreuen les rengles l'un davant de l'altre dues vegades i tornen sempre al lloc fent desplaçaments laterals i retorns amb un lleuger passapeu de dues passes seguides. Entenem aquest trenat en el sentit mimètic que endevina un ritual de potencialitat figurat i creador.

Balcó d'entrada (la presentació de Jesús al poble): és el primer quadre o misteri pròpiament dit i vol mostrar Jesús presentat al poble que l'escarneix.

Assots: ara es compon la plàstica corresponent a l'assotament de Crist per part dels sicaris.

Coronació: a continuació de l'anterior es construeix el quadre que intenta plasmar la coronació d'espines.

Argolla: és una estampa abstracta que vol reflectir el calvari de la passió. El mot popular d'argolla caracteritza la difícil postura de l'intèrpret, que es col·loca entre les cames del personatge central.

Figuereta: és el misteri de Jesús clavat a la creu. Probablement rep l'apel·latiu del planteig gimnàstic que és del mateix tarannà que altres balls penedesencs. Aquest misteri també s'anomena clau o mort.

Davallament: ens mostra la visió de Jesús en braços de la Mare. Té una importància transcendental en el context ja que es relaciona amb moltes altres representacions del mateix gènere arreu del Mediterrani clàssic.

Sepulcre: els quatre bastaixos aixequen el Crist i el volten lentament per sobre dels caps. L'escena vol suggerir l'acció, el trasllat a la sepultura del difunt.

Resurrecció: és una repetició del misteri anterior, però ara Jesús és aixecat només per dos bastaixos que el fan voltar ràpidament. També els candelers roden sobre ells mateixos. El moviment giratori, idea de temps, contempla les hores de silenci i soledat. No s'entén ben bé per què aquest quadre rep el nom de resurrecció, atès que de manera cabdal caldria aquí l'enlairament d'una torre humana més d'acord amb el vell sentit propiciatori del creixement d'una planta. Però així ens ha arribat l'execució sitgetana confosa i adulterada pel davallar del temps.

Picament de mans: amb el quadre anterior es clouen els misteris. El ritme ara es torna viu. Els ballaires deixen les atxes a terra i encarades les fileres baten fortament les mans durant vuit compassos; després, els altres vuit restants de la fase serveixen per a canviar de lloc amb el company que tenen al davant donant-se la mà dreta. Fan passada amb dues camades i retornen a set; amb altres dues, expressen així l'alegria de la resurrecció. Els quatre bastaixos a la vegada aixequen el personatge central molt lentament mentre aquest dirigeix els braços cap al cel. A voltes, a manera de cloenda, les gralles tornen a llançar el cant o crit primer, amb la qual cosa es dóna per finalitzada la representació i es desfà la comparsa.

En aquest punt, la versió sitgetana ens sorprèn amb un canvi de temps; s'hi afegeix una coda que en veritat no està gens explicada, ja que la qualitat melòdica de la Moixiganga, assenyalada com un excepcional document folklòric per musicòlegs, en aquesta última part difereix completament d'estil i cap de les moltes partitures conegudes del ball radicat al Penedès, arreplegades des del segle XIX, tot i tenir una versemblança musical, incorpora aquest epíleg. Aquesta peculiaritat només es troba a Sitges, des de temps ben reculats i sense record de l'annexió.

En la majoria de quadres de la Moixiganga hi predomina, doncs, l'estructura de la creu llatina, que representa l'arbre de la vida i la forma i les proporcions del cos humà en plenitud. La creu també evidencia una separació de dos mons: un de terrenal (l'inferior) i un d'espiritual (el superior), amb sentit ascendent.

COLLA JOVE DE CASTELLERS DE SITGES

DADES GENERALS

Nom: Colla Jove de Castellers de Sitges

Primera referència a Sitges: 1884

Any d'aparició: 1993 (colla actual)

Àmbit: castellers

DESCRIPCIÓ

Genèricament, hom ha inclòs Sitges dins del què es denomina zona tradicional castellera, és a dir, el territori on els castells van créixer i on s'hi van fer les primeres grans gestes.

La primera colla local de castellers va sortir per la Festa Major de 1971, concretament a la sortida dels balls de les dues del migdia del 23 d'agost. La colla va néixer amb un espai de participació en el programa de la Festa Major. La colla Castellers de Sitges va assolir tota la gamma de castells de sis i de set, i va arribar a fer la torre de set, considerada, actualment de la gamma de set i mig. La camisa distintiva era de color blau mariner, típic de Sitges. Aquesta colla va dissoldre's l'any 1986.

Amb anterioritat a 1971, les colles que van actuar a la Festa Major de la vila eren foranes. Colla Nova dels Xiquets de Valls (1884 i 1935), Colla Vella dels Xiquets de Valls (1888, 1947 i 1952), Nens del Vendrell (1930, 1932, 1934, 1950, 1955, 1956, 1959, 1960, 1965 i 1966), Colla Muixerra de Valls (1951), una colla de xiquets de Valls (1954) i Castellers de Vilafranca (1957). Finalment, el 1939 hi va haver una actuació castellera, però no se sap la colla que hi participà. Val a dir, però, que hi ha hagut algunes actuacions més, de les quals no hi ha documentació de primera mà, són les dels Xiquets de Valls els

anys 1919, 1880 i 1953.

El 1993, fruit dels assajos continuats en un taller de castells a l'Agrupació de Balls Populars, es va crear la Colla Jove de Castellers de Sitges, la qual va sortir, ja a la Festa Major d'aquell any. La projecció de la Jove en les primeres temporades fou espectacular. Ben aviat, coronà castells de 7, la torre de 7 i el 3de7 aixecat per sota. El 2006 va descarregar el seu primer 4de8.

La colla castellera, en algunes ocasions, ha participat a les cercaviles, la Sortida d'Ofici i a la Processó de sant Bartomeu, fent pilars i petits castells al llarg del recorregut. Passada la Festa Major, es fa una exhibició on hi participen la colla local i altres de foranes.

Abans de la processó de Santa Tecla, el 23 de setembre, la colla baixa un pilar caminant per les escales de la Punta.

TONADES I ACOMPANYAMENT MUSICAL

El toc de castells és el segon dels tres tocs propis del repertori del graller. Es tracta d'una música tallada a patró antic. Tota ella té una força inusitada, ideal per a donar el tremp necessari als castellers, mentre alcen les torres i castells. Musicalment, podríem destriar-ne dues parts: la que es va repetint mentre els castellers van fent i desfent el castell, i l'aleta, que és la música que avisa del moment que l'enxaneta és a punt de coronar-lo.

INDUMENTÀRIA

La camisa de la Colla Jove de Castellers de Sitges és de color vi o bordeu, en referència a la realitat històrica vitivinícola de la vila. Duen pantalons blancs, faixa negra i mocador casteller.

